ШЭНЭ ЖЭЛЭЭР, НҮХЭДҮҮД!

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 1 (10987) | 1966 оной январиин 1, суббото | Сэн 2 мүнгэн

Д. ГАРМЛЕВАИ плакат.

СОВЕТ АРАДТА ШЭНЭ ЖЭЛЭЙ АМАРШАЛГА

Эсэгэ ороной хүндэтэ эрхэтэд!

Хүндэтэ нүхэд, ханинар!

1965 он түүхэдэ орохоёо ошобо. Энэ жэлээ совет арад һайн һайхан мэдэрэлтэйгээр үдэшөө. Энэмнай оролдосото габшагай ажалай ба зохёон байгуулгын, шэнэ илалтанууд болон туйлалтануудай жэл байгаа. Долоон жэлэй түсэб промышленностиин талаар амжалтатай дүүргэгдэә. Тэрэнэй үрэ дүнгүүдээр омгорхохо эрхэтэй байнабди. Үнгэрэгшэ долоон жэлэй турша соо промышленна продукциин хэмжээн хоёр дахин шахуу нэмээ.

Манай хүдөө ажахы хүгжэн дабшаба. Колхозууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд мал ажалай ашаг шэмэ абаха жэлэйнгээ түсэб үлүүлэн дүүргээ, хлопогой элбэг баян ургаса абтаа.

Совет эрдэм наука, соёл культура бүри ехээр һалбаран бадараа. Замбуулиниие шэнжэлэн добтолгын хэрэг найдамтайгаар үргэлжэлүүлэгдээ, тиигээд совет хүн лэ одо мүшэтэ дайда руу хамагһаа түрүүлжэ замбуулинай онгосоһоо түрүүлжэ гараа һэн.

КПСС-эй Центральна Комитедэй мартын, сентябриин Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд манай общестбын саашадаа хүгжэхэ шэнэ арга боломжонуудые нээжэ үгөө. Оронойнмай экономикын бүри түргэнөөр урагшаа дабшаха түгэс урмашал олгоо. Баатар габьяата хүдэлмэришэн анги, алдарта колхозно таряашад, манай арадай интеллигенци социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, социализмын булюу һайниие бүри хүсэд дүүрэн хэрэглэхэ гэжэ шармайн оролдоно, нөөсэ аргануудаа элирүүлэн ашаглана, коммунис байгуулалтын бүхы һалбаринуудта шэнэ амжалта туйлахые хүсэнэ. Совет арадай моральна политическэ нэгэдэл бүри ехээр бэхижээ.

Хүндэтэ ханинар, Шэнэ жэлэй һайндэрөөр Совет оронойнгоо үргэн дэлгэр газар дайдые ухаагаараа эрьен хараад үзэел! Хаа хаанагүй — Балтиин далайһаа Номгон океанай эрье хүртэр, Хойто мүльһэтэ океанһаа урда зүгэй уула һарьдагууд хүртэр шэнэ барилганууд зэлэ татан бодожо, зориг бадаруулма, оролдосото габшагай ажал орьёлжо байнал.

Үнгэржэ ошоошо жэлнай хүгжэлтэ бадаралтын хүсэнүүдэй ба харша хархис этэгээдүүдэй хоорондохи, социализмын болон капитализмын хоорондохи, сүлөөтэ, национальна талаараа бэеэ даанги байдалаа, бүгэдэ ниитын эб найрамдал хамгаалагша арадуудай ба империалис шунахайнарай хоорондохи хатуу шанга тэмсэлэй жэл байгаа. Совет хүнүүд социальна, национальна дарлалтада эсэргүүсэн тэмсэгшэ бүхы арадуудые талархан дэмжэнэ.

Коммунис парти, Советскэ правительство, манай бүхы арад зон интернациональна уялгаяа дүүргэнэ, американска интервентэнүүдтэй эрэлхэг зоригтойгоор дайлалдажа байгаа вьетнам арадта үрэ ехэтэй туһаламжа үзүүлһэн байгаа, үзүүлнэшье. Соведүүдэй орон сүлөөтэ байдалай, демократиин ба социализмын хэрэгые хэзээ бүхэндэ үнэн сэхээр хамгаалдаг байгаа, хамгаалхашье байха, эб найрамдалай түлөө, уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө сэхэ шууд тэмсэдэг гэжэ түрүү хүн түрэлтэн мэдэнэ.

Эсэгэ ороной хүндэтэ эрхэтэд!

Таанар мүнөө түрэл саднартаа, ажал хүдэлмэриин талаар ханинар болон нүхэдтэеэ хамта һайндэрэй найр зугаа хэхэеэ суглараад байнат. Хэдэхэн минутын үнгэрэмсөөр Кремлиин курантнууд Шэнэ жэлэй эхилһэн тухай соносхохонь. Зүрхэ сэдьхэлдэтнай үнэтэй һанагдадаг хэрэгүүд тухай, социалис Эхэ оронойнгоо үсэгэлдэр ба үглөөдэр тухай, манай ехэ, гайхамшаг совет бүлэ тухай һанан сэдьхэн, Шэнэ жэлээ угтахатнай. Коммунис байгуулалта хамагһаа түрүүлэн бэелүүлхэ агууехэ түүхэтэ үүргэ даажа абаһан Эсэгэ орон тухайдаа сэдьхэн, Шэнэ жэлээ угтахатнай.

Коммунис партиин XXIII съезд эхилээшэ жэлэй шухала событи болохонь. Совет хүнүүд энээниие эрхим һайнаар угтахын тула бэлдэнэ.

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет хүндэтэ нүхэд, ханинар таанартаа үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргөөд, эхилэн гараашa 1966 ондо баяртай жаргалтай байхыетнай хүсэнэ!

Шэнэ жэлээр дашарамдуулан, заводууд болон фабрикануудай, колхозно ба совхозно полинуудай ажалшад таанадые; эрдэм наукын, соёл культурын ба искуствын ажал ябуулагшад таанадые; совет арадай амгалан тайбан ажал сахин жагсагша манай алдар түгэс Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй сэрэгшэд болон командирнууд таанадые; манай хүндэтэ эхэнэрнүүд, манай гайхамшаг залуушуул таанадые, революционно байлдаануудай ба ажалай хүндэтэй солотой хүнүүд таанадые халуунаар амаршалнабди!

Агууехэ совет арадые халуунаар амаршалнабди!

1966-дахи он — һайн һайхан хэрэгүүд болон туйлалтануудые асарагша, манай орон дотор коммунизмын илалта улам ойротуулха шэнэ табанжэлэй түрүүшын жэл Эхэ ороноймнай үүдээр алхалан орог лэ!

Агууехэ хани нэгэдэлтэ социалис оронуудай бүхы арадуудта совет арадай үмэнэһөө аха дүүгэй дүлэтэ халуун амаршалга хүргэнэбди. Захалан ерэгшэ жэлнай социалис оронуудай нэгэдэлые улам батадхаг, социализм болон коммунизм байгуулха хэрэгтэ шэнэ амжалтануудые хангаг лэ.

Уласхоорондын хүдэлмэришэн ангида, бүхы дэлхэйн ажалшадта, сүлөөтэ байдалай түлөө, империализм болон колониализмда эсэргүүсэн бодоһон эрэлхэг зоригто бүхы тэмсэлшэдтэ халуун амаршалга хүргэнэбди!

Эхилээшэ жэлнай социальна дэбжэлтын, амгалан байдалай түлөө тэмсэлдэ шэнэ илалтануудые хангалгын жэл боложо шадаха, болохо ёһотойшье. Түрүү хүн түрэлтэн империалис түримхэйшүүлэй амые татажа, дэлхэйн дай зайсуулжа шадаха гэжэ этигэнэбди. Бүхы дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдал мандуулхын түлөө дабхар хүсэ нэгөөр тэмсэел!

Шэнэ жэл замби түби дээгүүр алхалжа ябана. Совет бүлэ бүхэндэ, совет хүн бүхэндэ элүүр энхэ байдал, орьёлон бүтээлтэ, эршэ зориг, ажалай амжалта, зол жаргал олгохо жэл болог лэ.

Коммунизмын түлөө, амгалан байдалай түлөө, хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө тэмсэлшэ — манай агууехэ арадта алдар соло!

Совет арадай дайшалхы манлай болоһон манай Ленинскэ партида алдар соло!

Шэнэ жэлээр, шэнэ зол жаргалаар хүндэтэ нүхэд, ханинар таанараа амаршалнабди!

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ — **СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ** — **СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ**

САГ

Ажал хэрэгэйнгээ абьласта
дашууран,
сагайшье ошоһые мартанабди.
Ута составай мөөрнүүдтэл
хушууриһан
үдэрнүүдые угтанабди.
Шэмэрүүн жабарта энэ
үглөөгүүр
Шэнэ жэлнай бууба.
Гэнтэ мэдэхэдэ,
Гэртэм оронхой
энеэбхилжэ һууба.
Инмэл һэмнай даа саг гээшэ —
Шэнэ дуугаа эршэлбэ.
Харгы замайнгаа үнсэг тээшэ.
алхамуудаа тэгшэлбэ!
Шэнэ жэл хаа хаанагүй —
Шэбэртэдэ, Гутайдашье,
Шэтэ, Эрхүү, Агадамнайшье,
Шэлэ үндэр Алтайдашье...

ЮРӨӨЛ

Түрэл Буряад оронойм
Түшэг үндэр ууланууд:
Хойто аглаг магнай —
Холбоо сарьдаг Улюнхаан,
Хоймор бэеынь хэлэхэдэ,
Хориин үргэн дайда!
Урда сэлюун хормой —
Уудам ногоон Боргой!
Баруун хоргой энгэрынь —
Баян сагаан Захаамин,
Уулата үндэр Саян,
Утаата сэнхир Далахай!
Зүүн номин хизаар —
Зүрхэн уула, Тэлимбэ,
Гушан гурбан Гулбай
Гурбан ехэ Яруунa!
Хэшэг ехэтэ дайдамни,
зориг ехэтэ зомни,
Мандаһан Шэнэ жэлдэ
амар амгалан болтогой!

Д. УЛЗЫТУЕВ.

Хүдөөдэ эд бараанай сэн хямдаруулха тухай

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэреэр, 1966 оной январиин 1-һээ хүдөө нютагуудта саахар, кондитерска зүйлнүүд, пумаажан бүд, трикотажна хубсаһа болон бусад эд бараа худалдаха рознично үнэ сэн мүнөө городуудта худалдадаг рознично үнэ сэнтэй адли болотор хямдаруулагдахань.

(ТАСС).

Илалтын СУУРЯАН

☆ Галуута нуурай шахтын Холбоолжон гэжэ газарта нүүрһэнэй шэнэ уурхай ашаглалгада оруулагдаба. Тэндэхи нүүрһэн нээмэл аргаар абтажа эхилээ. Энэнь жэлдээ 30 мянган тонно нүүрһэ үтэхэ хүсэтэй. Шэнэ табан жэл соо 2 миллион 400 мянган тонно нүүрһэн абтахаар хараалагдана.

☆ Түмэр замай Мүртэй, Бүхэн, Оронго, Шулуута станцинуудта хэлхээ холбооной 11-дэхи дистанциин хүдэлмэришэдэй хүсөөр электрын шэнэ оньһон түхеэрэлгэ тодхогдоо. Энэнь поезднуудай аюулгүйгөөр дабшаха ябадал хангана.

☆ 1966 оной эхеэр Улаан-Үдын автомат телефоной станци үргэдхэгдэн, 1100 номер нэмэхэнь. Хяагта хотодо 400 номертой АТС ашаглалгада оруулагдахаяа байна.

☆ 1965 ондо Кабанскын — Красный-Поселье, Колесово, Сэлэнгын — Поворот, Тамша, Түнхэнэй — Тооро, Хориин — Онинборско, Мухар-Шэбэрэй — Хара-Шэбэр, Шэнэ-Заган, Яруунын — Тэлимбэ, Зэдын — Дэрэстэй болон бусад тосхонуудта үсөөхэн номертой телефоной автомат станцинууд тодхогдоо.

☆ Ивалгын Каленово тосхондо шэнэ магазин үсэгэлдэр нээгдэбэ. Тэрэнэй нэгэ таһалга соо эд бараан, нүгөөдэдэнь — эдеэ хоолой зүйл худалдагдана.

☆ Улаан-Үдэ станциин локомотивай депо арадай ажахын ашаа зөөхэ долоон жэлэйнгээ түсэб үнгэрэгшэ оной октябрь һарада дүүргээд, шэнэ табан жэлэй түсэбөөр ажаллажа эхилээ.

МАНАЙ ИНТЕРВЬЮ

ИЛАЛТАҺАА ИЛАЛТАДА

Манай газетын корреспондент шэнэ жэлэй урдахана республикынгаа Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Госпланай түрүүлэгшэ Лидия Яковлевна **Егороватай** уулзажа, интервью абаба. Тэрэнээ эндэ тобшолон толилхомнай.

Асуудал: Манай уншагшадые республикын долоон жэлэй түсэбэй дүүргэлтын дүн һонирхүүлнэ. Энээн тухай хөөрэжэ үгэхэ гээшэ гүт?

Харюу. Үнгэрөөшэ долоон жэлэй туршада республикымнай ажалшад бага бэшэ амжалта туйлаа. Энэ хугасаа соо эндэхи промышленна предприятинуудай коллективүүд Россин 30 миллиард нөөсэлгын тоодо оруулан. түсэбһөө гадуур 50 миллион тухай түхэригэй продукци үгэнхэй. Уялгамнай 46,4 миллион түхэриг байһан.

Долоон жэл соо электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ 2 дахин, машина бүтээлгэ —2,2, шифер—10, түмэр-бетон хэрэгсэл—8, трикотаж хубсаһан—8, юумэ угаадаг машина—3,6 дахин ехэ болоо.

Эдэ жэлнүүдтэ 20 предприяти шэнээр баригдаһан гү, али һэльбэгдэһэн байха. Тэдэнэй тоодо «Электромашина», «Теплоприбор» заводуул, ПОШ фабрика, хүдөө ажахын машинануудые заһаха заводууд, Онохойн модоной комбинат болон бусад ороно. Улаан-Үдын ЛВРЗ шэнэдхэгдэн һэльбэгдэһэнһээ хойшо ВЛ-60 гэжэ электровоз заһабарилха талаар Эхэ ороной зүүн зүгтэхи эгээн томо завод болонхой. Оньһожоруулагдамал шэлэй заводой хоёрдохи ээлжээнэй барилга ашаглалгада оруулагдаад, сонхын шэл болон бусад шэл хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха хүсэниинь хоёр дахин нэмээ.

Мүн хүдөө нютагай ажалшад бага бэшэ туйлалтануудтай. Долоон жэл соо таряа ургуулга 1,6 дахин, мяха абалга—1,5, һү—1,4, үндэгэ—3, нооһо хайшалалга 1,2 дахин ехэ болоһон байна. Таряалангай талмай 169,8 мянган гектараар үргэдхэгдөө.

Улад зоной байдал улам һайжараа. 1958 онһоо 1965 он хүрэтэр ажалшадай мүнгэн олзо 1,6 дахин нэмэжэ, хүн бүхэндэ хүртэсэнь 39 процентээр дээшэлһэн байха юм.

Барилгын дэлисэ жэл бүри улам үргэдэнэ. Гансахан 1965 ондо 12 шэнэ һургуули баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа. Хэжэнгэ, Мухар-Шэбэр, Цахир тосхонуудта соёлой байшангууд толлогдоо, үхибүүдэй хэдэн саадууд хүдэлмэрилжэ эхилэнхэй.

Асуудал. Шэнэ табан жэлэй түсэбэй гол даабари ямар байхаб?

Харюу. Зарлагдаад байгаа, КПСС-эй ээлжээтэ XXIII съезд дээрэ шэнэ табан-жэлэй түсэбэй даабари тоонууд зүбшэн хэлсэгдэхэ, баталагдаха байна. Уридшалан хэлэбэл, манай республика дотор табан жэлэй хугасаада резино-техническэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилдэг завод баригдаха. Түгнын нүүрһэ малтан абадаг болохын тула асари ехэ разрезэй һуури табигдаха. Эндэхи нүүрһэн Галуута нуурай ерээдүйн ГРЭС-эй түлишэ болгогдон хэрэглэгдэхэ юм.

Ехэ панелеэр гэр бариха заводой барилга 1970 он болотор дүүргэгдэхэ, силикатна хирпиисын (жэл соо 65 миллион хэһэг хирпиисэ сохихо) ехэ завод баригдаха. Түмэр-бетон конструкцинуудай завод баригдахаар хараалагдана. Буряад оромнай 1970 оной үеэр хүршэ республиканууд, областьнуудаа һайн цементээр, шифераэр хангадаг болохо. Онохой тосхондо гидролизно-дрожжын завод баригдаха.

Буряадай АССР-эй хүнгэн промышленность саашадаа бүри түргэнөөр хүгжөөгдэхэнь. Закаменск, Гусиноозерск хотонуудта оёмол нооһон хубсаһанай фабриканууд баригдажа, ашаглалгада оруулагдахаар түсэблэгдөө.

Республикымнай колхоз, совхозууд КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, эхилээшэ табан жэл соо орооһо таряа ургуулгаяа 42 процент, хартаабха—20 процент, мяха—30 процент, һү—36 процент дээшэлүүлхээр хараалан хай.

Асуудал: Шэнэ табан жэл соо Байгал далаймнай эрьедэ ямар барилганууд хэгдэхэб?

Харюу: Байгал шадар бүхэсоюзна удха шанартай курортнууд эмхидхэгдэхээр хараалагдана. Тиин гайхамшаг һайхан байгалитай энэ хизаарнай СССР-эй национальна парк болгогдохоор хүлеэгдэнэ.

Асуудал. Табан жэлэй түрүүшын жэлдэ — 1966 ондо республика доторнай ямар хубилалтанууд болохоб?

Харюу. Энэ жэл республикымнай промышленность шэнэ эрхэ байдалда ажаллаха. Юуб гэхэдэ, нютагайнгаа промышленностиие һалбари һалбаряарнь хүтэлбэрилхын тула шэнэ министерство, управлени, трестнүүд бии болгогдожо байна. Тиихэдээ предприятинуудые техническэ, экономическа талаарнь тодорхой һайнаар, түсэбшэлэн ударидаха ябадал хангаха.

1966

БААТАР СОЛОТНАЙ БАТАЖАГ ЛЭ!

Һү һаалгаар аймаг соогоо түрүү зэргэдэ ябадаг Сэлэнгын совхозой эрхим һаалишан Надежда Тадвашкина.

РСФСР-эй габьяата барилгашан, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат, «Бурятцелинстрой» трестын барилгашадай бригадые даагша Григорий Михайлович Бардаков.

Жэл бүхэндэ ехэ амжалта туйладаг Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой суута хонишон Шалсома Ламажаповна Цыремпилова.

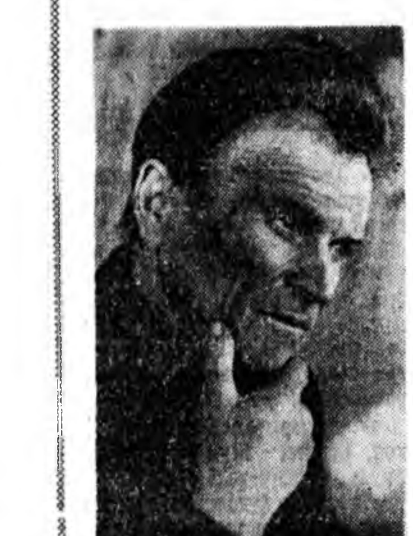

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Загански» совхозой мэдээжэ луговод М. М. Максимов даажа абаһан талмай дээрэһээ үндэр ургаса ходоодо абадаг юм. 1965 ондо һайн амжалта туйлаһан.

Тамара Элиховна Ковалева, Улаан-Үдын сэмбын фабрикын эрхим нэхэгшэдэй нэгэн. Ажалай үндэр бүтээсэ, продукцинн эрхим шанар туйладаг.

ИЛАЛТЫН КОМПАС

ПУБЛИЦИСТИКЭ

Георгий ДАШАБЫЛОВ

Бууралтан сэнтэшэһэн
Буга һарын
одо мүшэд соогуур,
Арбан хоёр сахариг —
Ажалша һарануудай
урилдаан соогуур,
Шэн-шэн-шэн
Курантнуудай сохилоон соогуур
Холоһон гарнуудта
Хундагануудай мүргэлдөөн
соогуур
Шэлдэг һайхан
Шэнэ жэлнай шэнхинэбэ, —
гэһэн шүлэгэй мүрнүүдые

үшөө үсэгэлдэр хада гүнгэнэн, түрэл хото Улаан-Үдын гудамжаар алхалаа бэлэйб.

Шэнэ жэл! Эхэ оронойм ажалша, алдарта жэлнүүдэй нэгэн түгэсэжэ, шэнэхэн жэлэй түрүүшын хуудаһан — январиин 1-нэй мүнгэн тооһоор бурьяба.

Нэгэ наһа нэмэбэбди. Гэрэлтэ ерээдүй тээшэ зориһон замдаа үнтэр нэгэ дабаа дабабабди. Социалис оронойнгоо дүлэтэ дүшэн юһэдэхи шэнэ хуудаһа ирабабди. Арад зоной ажабайдалай эгсэ эрьелтэ, дэбжэлтын 1965 онние гаталбабди. Урдамнай шэнэ, залуу 1966 он. Совет арадай хуушан жэлээ үдэшэжэ, шэные угтажа байхадаа, хэһэн бүтээһэнээ согсолжо үзэдэг, дабхиһан алхамаа шалгадаг, шэнэ орьёлые дабахаяа бэеэ зэһэдэг һайн, һайхан заншалтай.

Жэл бүхэмнай — урагшаа зориһон дабшалтын толи. Сэсэн мэргэн Ленинэй партиин барюулһан компас гартамнай. Ерээдүйн, Илалтын компас гартамнай. Энэ ерэһэн Шэнэ жэл, үглөөдэрнайшье бидэндэ яаһан эли тодоб даа! Мэдэнэбди бидэ, харанабди бидэ — бүхы харгынууд, ажал хэрэгүүд, хуби заяанууднай «бүгэдын хүшөө — коммунизмда» зорихой, зорюулагданхай.

Декабриин 31-нэй үдэшэ. Ниислэл хотымнай мянга түмэн галнууд хизааргүй огторгойн одо мүшэдые һануулна. Энээ тэндэ хухинэһэн тепловозууд, уянгатайгаар хахинаһан трамвайнуудай абяан, завод, фабрикануудай сонхоор улаабхиһан толон, хоолойгоорнь бадхаһан утаан. Улаан, ногоон галнуудтай машинануудай һэлгэсэлдээн. Ербын бодожо байгаа барилганууд дээрэхи электрогагнууриин сахилгаан. Эдэ бүгэдэ хамтаржа, далита хүгжэм болоод, ямаршьеб танигдаагүй, индустриальна түб хотодо намайе асаржархиһан мэтэ болоно. Энэмни — минии Улаан-Үдэ дорюун алхамта долоон жэлэй һүүлшын жэлые ажалай нимэ һүртэ гимнээр үдэшэжэ байна ха юм. Баяр, омогорхолой мэдэрэл хоолойдом сагажа ерэнэ.

Республикымнай гигант — локомотив-вагон заһабарилгын завод. Ленинэй орденто завод, сэн-бүн болошоһон модод. Ворота руу яаран орожо ябаһан хүдэлмэришэд. Буряадаймнай омогорхол — гигантын баатар хүнүүд. Энэ завод тухай дуун, шүлэг, зохёолнууд бэшэгдэнхэй. Долоон жэлэй түсэбые аяар октябрь һарада дүүргэһэн 1966 онойхёор хүдэлжэ байһан хүнүүд тухай дуу, шүлэг бэшэхэһээ байтагай, түүхэ, роман түгэсхэхөөр ха юм.

Ажалай һүүлээр гэр тээшээ гэшхэлхэдэ, ямар гоёб! Эсэнтэһэн бэе соогуурши урматай долгин гүйжэ, үглөөдэр тухай гар, балсангуудш домоглохо. Энэ харагты. 1965 оной һүүлшын жэлэй, һүүлшын һүниин халаанһаа бусажа ябаһан хүдэлмэришэн, слесарь, коммунис ажалай ударник Цырендоржо Ринчинов гэр тээшээ алхална. Мүнөө түсэбһөө галуур хоёрдохи тепловозой мөөрэй голой хэдэн оньһо заһажархёод ябажа ябахадаа, энэ хүн юу бодоно хаб? Үнгэрһэн жэл тухай һанамжын долгиндо абтана ха гү? Али ерээдүй тухай бодолгото болоно гү? Үгэ үсөөнтэй, наһажаал энэ хүнэй харгы зам жэгдэхэн байгаагүй. Табин зургаадахи шэнэ жэлэйнгээ богоһо дээрэ гараад ябахадаа, олон бодол толгой соогоо мухарюулна.

...Наһан гүйхэдөө ямар түргэн бэ! Ажал хэжэ, сүлөөгүй тухаларһан хүнүүд сагай ошоһые мэдэтэггүй. Тэрэ холын, найма наһанайнь нэгэ ушар яаһан элиб!

Мүнгэн саһан газаа бударна. Мүнөөдэр сагаалган — буряад хүнэй шэнэ жэл. Гэрэй эзэн Ринчин үбгэн энэ үдэр баясаагүй. Үрүү дүрүү. Үгытэй байха хэсүү.

— Хүбүүмни, нэгэ наһа нэмэбэш. Шэнэ жэлдэ үшөө ургахаш, — гэжэ эхэнь хэлээд, хүбүүнэйнгээ толгойе эльбэбэ.

— Юун үхэһэнөө шэнэ жэл! Хохи хабар боложо, үхэр малнай үхэхэ хатахань гээбы, — гэээд Ринчин үбгэн хамар дороо бүрд гэбэ.

Үүдэндэ уяатай байһан, хөөрхэн тугал — Малаадай тээшээ хүбүүхэн хараба.

Хойто жэлэй сагаалган. Эжынь хүбүүндээ шэнэ үмдэ оёо. Цырендоржо яашье үмдэжэ үгөөгүй. Баарһан, тэрэ хабар туража үхэшэһэн Малаадайнь мүнөө үмдэн болоод байна ха юм. Хүбүүнэй зэсөө уйдхар. Газаа саһан лэ бударна. Иигэжэ ерэһэн шэнэ жэл.

...Наһан гүйхэдөө ямар түргэн бэ! Фашис Германитай болоһон дайнай шанга жэлнүүд. Хэдэн сүүдхээр цех сооһоо гарангүй хүдэлһэн Цырендоржо заводой мантан үүдэ нээбэ. Баруун тээшээ жала мэтэ зурыһан түмэр харгы ялалзана. Цырендоржын түрүүшынхеэ бүтээлсэһэн паровозой уурайгаар уухилан, байлдаанай дүлөөр соробхилһон зүг, Илалта тээшэ түбэрэн ошоходонь, компас шэнгеэр часаа хаража байһан хүдэлмэришэнэй зүрхэн ямараар сохилоо һэм?! Иигэжэ үдэр, һүниие мэдэнгүй хүдэлжэ, Илалта мандуулалсаһан Цырендоржын толгойдохи зурагар ута һорьбые, хүнүүд, бү гайхагты. 1945 оной шэнэ жэлэй һүни паровозой котёл сооһоо халтиран унажа абаһан шархань. Хэдэн хоногто дэмыржэ хэбтэһэн зоболонгынь. Илалтын жэлэй һорьбо юм, бү гайхагты!

Цырендоржо гэр тээшээ алхална. Хаанашьеб холо шэнэ, 1966 он шэнхинэн дүтэлнэ хэбэртэй. Шэб шэнэхэн электровозой урдаһааш шуурян ерэһэнтэй юундэшьеб адлишуу хаш.

.. 1966 он! Ямар баяр асарбаш? Энэ үнгэржэ байгаа 1965 ондо ямар ехэ хубилалта, хүгжэлтэ болобо гээшэб? Эдэ бүгэдые Цырендоржо өөрөө үзөө, мэдэрээ. Дээрэһээ үгтэһэн шанга заабари, түсэб дүүргэжэ ядан, һахы һалаг оролгон, халаанһаа галуур тэбдэлгэн хэды олон болодог һэм?! Харин мүнөө... Өөһэдын үүсхэл, эрмэлзэл, хүсэл одоо эндэ мандаха бшуу. Экономическа хубилалта гэлсэнэбди. Тепловозой мөөрэй голой заахан оньһошье хэхэдээ, Цырендоржо экономикын юрын удхые ойлгожо байнал. Үдэр бүриин нормо соо, алмалта, арьбалалта соо, хүдэлмэришэнэй гэрэлтэ бодол соо түрэнэш даа, хүгжэлтын ошон!

Сэлэнгэ, Үдэ мүрэнүүдэй уулзалха дээрэ Улаан-Үдэмнай толорно. Эгээл энээн шэнгеэр, дорюун алхамта долоон жэл 1966 онтой сүг морилжо ерэһэн табан жэл хоёрой бэлшэр дээрэ зогсоноош, ажалша арад зомни! Энэ шинии хүбүүн, урдань малшан ябаһанэ мүнөө Буряадай хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэ Цырендоржо Ринчиновэй олоной хэрэгтэ оруулжа байһан нангин хубита яаһан үнэтэйб! Коммунис ажалай нэрэ зэргэтэй локомотив-хабсаралгын цех. Бригадир Николай Терентьевич Миронов. Ринчиновэй нүхэд, слесарьнууд Михаил Колобов, Николай Маслов. Хүбүүниинь, электро-гагнууршан Сергей Цырендоржиев. Эдэнэр бултадаа илалтаар түгэсхөө долоон жэлээ! Эдэнэр бултадаа илалтаар эхилбэ табан жэлээ!

Үнгэрэгшэ оной сентябрь һарада болоһон партиин ЦК-гай Пленум тухай Цырендоржоһоо нэгэ хонишон асууһан юм.

— Манай хүдөө ажахыда дүтүү дундануул бии, харин промышленность бараг юм гээбы гэжэ һанаалби.

Цырендоржо урдаһаань миһэд гэн:

— Зай, Шойен, хэды хурьга абаа бэлэйш? — гээд һөөргэдөө.

— Бараг даа. Шиниингээл тепловозоор Москва, выставкэдэ ошожо ерэхэмни.

Энэ хэлэгшэ хүмнай хэн бэ?! Түхэреэн хэжэнгээрхин танихал байха энэ хүниитнай. Хэжэнгын совхозой эрхим хонишон Шойен Намжилов ха юм. Талын хонишон хотын хүдэлмэришэн хоёр бараалхабал.

Дорюун алхамта долоон жэл! Гансал промышленность, хүндэ индустрида долоон жэлэй түсэб байгаа юм гэжэ бү һанагты, хүнүүд! Хонишодойшье долоон жэл дорюунаар алхалаа.

Илалта, амжалтын бэлэхэнээр ерэдэггүй тухай Шойен Намжиловһаашье асуугаарайгты. Хүдөө ажахы хүгжөөхэ тушаа түрэл партиимнай мүнөө үедэхи генеральна политика 1965 оной март һара соо тодороо һэмнай. КПСС-эй ЦК-гай энэ түүхэтэ Пленумэй шиидхэбэриие хүсэндэнь хүргэхын хойноһоо оролдожо ябаашадай, хонин һүрэгөө үдхэгшэдэй нэгэн Шойен Намжилов шэнэ жэлэй угтамжын һүни унтажа хоногүй. Бага сага үбдэжэ байгаашье һаа, Бальжит һамгантаа хонидоо эрьежэ, манажа хонобо.

Газаа сэлмэг. Ниислэл хото Улаан-Үдын галнууд бэшэ, үргэн Хэжэнгын үндэр тэнгэриин одо мүшэд онибониб гэлдэн:

— Шойен, мүнөө жэлдэ хэды хурьга абаха бэлэйш? — гэжэ асууна янзатай.

Тиихэдэ Шойен тэнгэри өөдэ харангүй, хонидойнгоо хашаа тээшэ шэртэн:

— Зууһаа зуу ааб даа, — гэһэн хэбэртэй.

Хонишоной долоон жэл! Үнгэрэгшэ жэлдэ республика доторнай хонин һүрэг 100 мянга шахуугаар олон болоо. Һүүлшын дүрбэн жэлэй туршада түрүүшынхеэ нооһо тушааха түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ. Республикымнай хонишод дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаба. Мүрысөөнэй далайса, жагсаал үргэдэбэл даа. Долоон жэлэй туршада 100 эхэ хонин бүхэндөө 100 үлүүгэй хурьга ходо абажа, хүн зондоо суутай болоһон хонишод республика соо яаһан олон бэ! Тэдэнэй нэгэн — Шойен Намжилов!

...Шэнэ жэл сэлгеэ Хэжэнгээр алхална. Мүнгэн тооһоор бурьялан, Хэжэнгын совхозой Хүхэ-Добоор гэшхэлнэ. «Республикын эрхим хонишон» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, 1965 ондо 100 эхэ хонин бүриһөө 101 хурьга түлжүүлһэн Шойен Намжиловай отарын хашаа соогуур ябана. Түрүүшын хурьгадыень эрхэлүүлнэ.

Шэнэ жэл! Мэдыш, шагныш! Энэ илалта, амжалта Шойендо амарханаар ерээгүй. Үдэр, һүниин һанаан, оролдолго, габшагай ажалай ашаар ерээ ха юм илалта! Урагшаа тэгүүлһэн сэдьхэл, сухарихагүй зориг энэ илалтынь компас болоо бшуу.

Шэнэ жэл, шагныш! Иимэ ажалша шударгы, бүхэриг Цырендоржо, Шойен гэһэнүүдшни энэ тэмсэлтэ долоон жэлыеш илалтаар үдэшөө. Гэгээн гэрэлтэ ерээдүйе бүри дүтэлүүлээ. Урдань шэнэ табан жэл. Мүн эдэнэй илалтаар түгэсхэ табан жэл!

Буряад орон доторнай Цырендоржо Ринчиновууд, Шойен Намжиловууд хэды гээшэб?! Эдэ юрын ажалша хүнүүд, ажалай баатарнууд түрэл партиингаа ударидалга доро гайхамшагта хэрэг бүтээжэ, коммунизмын жасада хубитаяа оруулжа ябана бэшэ аал!

...Нэгэ наһа нэмэбэбди. КПСС-эй XXIII съезд зарлагдажа, түүхын үшөө нэгэ хуудаһа ирахамнай.

ОЧЕРК

КОММУНИСТ

— **Доржын Сандагтанда адляар хүдэлдэг һаа, хонеэшно, баяжахаар юм бээз.**

— **Теэд танине хэн барнинаб?**

(Замай хөөрэлдөөнһөө).

* * *

ДОРЖЫН САНДАГАЙ нэрэ дуулаха бүхэндөө аяар хори гаран жэлэй саана намтай тохёолдоһон нэгэ иимэ ушар һанаад лэ орхидогби. Тиихэдэ резинэ рогаткаяа бажуунхай, хармаанаар дүүрэн жэжэ шулуу суглуулжархинхай, борохон борбилоо нуудай хойноһоо марьяажа гү, али хабхаан бариад, зумбараагай ёдогод гэхые хараашалжа ябадаг үемни һааб даа. Нэгэтэ үглөөгүүр ээлжээтэ «агнууридаа» гарахаар бэлдэжэ байтараа Найдан Доржын һамганай трактораа хүршэгэнүүлжэ ядашоод, хараал шэрээл татанхай, хүл хөөрсэгэнөө табинхай байхые обёороод хажуудань мэнэ ерэлдээд лэ ерхибоб. Уданшьегүй гурба-дүрбэн оодон үмдэтэд суглараад, амаа ангайлдашанхай юумэнүүд Найдан Доржын һамганай тунтаганаха тантаганахые һөөл һонирхонги, наадаланги хаража һуубабди.

— Наранда игааһан хараасгайнуудтал шолшогонолдожо һуунхаар, наашаа ерэжэ туһалагтылши. Ямаршье һаа, эрын үнэртэй амитад ха юмта, — гэжэ тэрэ эхэнэр зандараадхиба. Бидэшье һайнаа олобо бэзэбди. Мотоор эрьюулдэг годигор түмэртэ уяһан ооһорой нэгэ үзүүрые бидэ дүрбэн, нүгөөдыень тэрэ эхэнэрнай барияад, хоёр тээшэнь гатажа мэдэбэбди. Аахир-уухир... аахир-уухир... Дэмы! Трактор энэ ганса эхэнэрые, дүрбэн шүрдэгэр үхибүүдые баһаһаншуу, һүл-һал ханяатаад хахаад лэ... дэмы! Хэдымай бидэ тэсэхэ һэнбибди: хайшан гээд лэ дүрбэн зүг руу дүрьецэхэмнай ааб гэжэ доро дорохоноо сэдьхэн, уухиргалдажа байтарнай, Доржын Сандаг хүрэжэ ерэбэ. Олон юумэ дуугараншьегүй, магнитоень абажа задалаад, эндэ тэндэнь шэншэлээд, һөөргэнь табиһанайнгаа һүүлдэ, мотоорыень үрөөһэн гараараа һөөл хүнгэхэнөөр эрьюулээд, хүршэгэнүүлжэрхёо бэлэй. Баһашье гайхахын ехээр гайхаа, атаархахын ехээр атаархаа һэмди.

Тэрээнһээ хойшо Доржын Сандаг шадамар бэрхэ, баатарлиг хүсэтэй хүн гээд минии ухаан бодолдо хадуугданхай. Харин хорёод жэл үнгэрһэн хойно тэрэ хүнтээ дахяад золгобобди. Үхибүүн наһанһаа, хойшо абажа ябаһан мэдэрэлни тэрэл зандаа үлөөл даа

* * *

ЗУНАЙ һүни һажаад абаха зуура түгэсэшэхэ аад, унтаана хүйхэрнүүдтэ харамтайшаг. Сэхыень хэлэхэдэ, тэдээндэ һүни, үдэрэй илгаашье гэжэ үгы юм бээз. Намаршье, нажаршье байгзүүдээл манахые мэдыш. Зүгөөр Доржын Сандаг хэзээдэшье хэмһээ үлүү унтажа үзөөгүй. Бага балшар наһанһаа хойшо эртэшэ хүн гэжэ суурханхай юм.

— Наранай мандатар унтаридаа хэбтэхэнь зүдэг хэбэртэйгшэ. Унтаана хүн унтаха бүрсэ эсэдэг гээд һанагшаб, — гэжэ тэрэ ходо хөөрэдэг. Мүнөөшье үүр хираанаар жэбхүүнээ хэдэрһэн Доржын Сандаг отогһоо гаража, шагабшадаа хуурай ногоогоор дүрэнхэ хээд хүлдөө тааруулан үмдэһэн хойноо, үһа асархаяа булаг тээшэ алхалба.

Һүн сагаан манан. Аажам намдуу. Эгээл иимэ үедэ тэрэ өөрөө өөртэеэ хөөрэлдэдэг зантай. Үнгэрэгшэ үдэр түрүүлэгшэ Дондог-Доржо Бальжанов шан барюулхаяа ерэхэдээ, нүгөөдэр зарлагдаха партийна суглаан дээрэ үгэ хэлэхэеэ бэлдэгты гэнэ һэн.

— Юундэ би хэлэхэ болонобиб? — гээд үбгэжөөл гайхаба.

— Мэдэнэ ха юм та даа, Ринчин-Хандын баабай. Үльдэргэ голдомнай һая наашын дуулдаагүй ган гасуур жэл тохёолдобо гээшэ бэд даа. Яагаад, хайшан гээд ондо орохо тухайгаа һайтар хэлсэхэ болонобди. Танай звено хонидтоо хоёр жэлдэ һэнгэргүй хүрэхэ үбһэ бэлдэжэрхёод байна бшуу. Эгээл тиимэһээ үгэ хэлэхэ хүмнай та болоно бэшэ аалта?

— Үгы, юрэдөө, юундэ ходо «звено, звено» гээд һаладаггүй ноёд һайд агшабта? Сандагай бүлэ гэжэ нэрлэбэлтнай нүгэл юумэ аабы? — гэжэ дураа гутаһан хэбэр үзүүлэн, Сандаг хөөрэлдөөгөө зорюута ондоо юумэн тээшэ абаашахаар забдаба. Түрүүлэгшэ бодолыень таагаад, маһарба:

— Нээрээшье, Сандагай бүлэ гэхэдэ таатай шэнгил! Зай, үгэ хэлэхэ тухайтнай хэлсэһэнлэ тоолое, — гээд энээнээ баталая гэһэншүүгээр гараа һарбайба. Сандаг обёороошогүй болоод:

— Өө, боли, боли. Зоной урда аан гэжэ абяа гаража шадахагүй аад, юугээ үлгэ һэгэ юумэ ендэрэй саана ёдойхобиб. Дайнай үеынхидэл унаһан малгайгаа абангүй, үдэр һүниие тоолонгүй ажаллая гэхэһээ ондоо ямар тиимэ туһатай юумэ түлхэбэалхабиб даа, — гэн, гараа дэлгэбэ.

Харич мүнөө үүрэй һэрюундэ бага жэхын тагаал, шүүдэрлиг ногоон соогуур махажа ябахадаа, суглаан дээрэ хүнэй ойлгохоор, һургаал абахаар юумэ хэлэжэ шадаха гээшэ гүб гээд бодомжолбо. Нээрээшье хэсүүхэн лэ зун боложо байна. Бороо хурын үгыһөө шалтагаалжа үхэр малнай үхэл үлэдхэдэ нэрбэгдэхэнь гэжэ хэлэбэл, эшхэбтэр. Ёһото малша хүн тэрээгээр бэеэ сагааруулхагүй бшуу. Доржын Сандаг колхозой сабшалангай һайниие шэдэдэг бэшэ. Тэрэ өөрөө, өөрынгөө хоёр улаан гараар, гэр бүлынгөө оролдолгоор энэ нэбшыгшэ ногоо ургуулаал.

Тиигээд лэ, хонидоо харууһалхыень Цырма һамган Цырен-Дулма басаган хоёроо үлөөгөөд, дүрбэн басаган, Жаргал хүбүүн, Дамба хүрьгэнөө дахуулаад, үбһэндэ гарашадаг. Түрүүшын арбан хоногһоо эхилээд түрүүшүүлэй зэргэдэ нэрлэгдэжэ, шанда хүртэжэ мэдэдэг гээшэ. Тэдэнэй гулдагар тарган һүринүүдые бодхоожорхёод байхадань, зарим үбһэшэд талын нэгэ — бээлэйн тухайхан бухалнуудые обоолоод, тэнгэриин «тэдхэмжэ» хүлеэшэнхэй һуудаг агша.

Газарай ургаса — оролдосоһоо, оролдосын аша — тобир тарган мал, баян дэлгэр ажаһуудал гээд хэндэшье мэдээжэ. Зүгөөр ямаршье сагта шэхэндэ хажараар дуулдадаггүй эдэ мэргэн үгэнүүдэй уг унги тухай Доржын Сандаг партийна суглаан дээрэ заатагүй хэлэхэ гэжэ шиидэбэ.

* * *

ҮБЭЛЭЙ тэнгэй ян хүйтэн элһэндэл шэрүүн бордоһоор шэдэлэн, елүүр харгын нюрган дээгүүр саһанай зурагархан утаһануудые могойтуулан туужа, үлгүй амитадые бохигонуулна. Һаянай зарим гүүртэнүүдэй мал тамираа алдажа сахалаа гэлсэдэг болобо. Зүгөөр Доржын Сандагтан тэниглэн даа.

Үльдэргэһөө баруун тээшээ арбаад модо ябаад, Шанартын добуун дээрэ гарахатайтнай сасуу хотогор жалгын баруун альган дээрэ энэ айлай бууса баглаа электро-мүшэдөөр ялалзан уриха. Хонидой шэб шэнэхэн байра. Шэб шэнэхэн залгалаа гэр. Нэгэн соонь — хүрьгэн Дамбатаниинь, нүгөөдэ соонь — өөһэдөө, Сандагтан. Тээ саанахана бишыхан бани харагдаха. Зузаан саһаар хушаатай һүринүүд хорёо соо жэрылдэнэ. Үшөө дулаан байхада, хүсэд хүрэхэ үбһээ зөөжэ асаржархинхай ха юм даа.

Хагсуу хабар ерэжэ, үбһэ тэжээлэй дуталдабал, хүршэ гүүртынхидынь түрүүлэгшын гү, али зоотехник Бато-Мүнхэ Митыповэй гар табилгатай гүйлта-саарһануудые баринхайнууд, хаһаг гү, али фургон тэргээр хонгирголдон, Доржын Сандагтанай газаа тогтодог. Зай, яалтайб? Цырма эжытэн гэмэр гутар гэхэл даа. Дамба хүрьгэн солгёорхоод абаха. Харин гэрэй эзэн ёгтотойхоншье һаа, тон зүб. һургаал боломоор үгэнүүдые хэлээд, «уряалгүй» айлшадаа улайлгаад, сайлгаад лэ, үбһэнэйнгөө хорёогой хаамаг нээхэл байха. Хүндэ һайниие хэхын, хамтын хэрэгтэ хубитаяа оруулхын тула оролдожол ябадаг хүн ха юм даа, Доржын Сандаг гэдэгнай.

* * *

ШЭНЭ буусаһаа зүүн тээ, хахад модоной зайда, Сандагтанай хуушан бууса бүрыхэжэ, юундэб даа, һөөл хайратайханаар, тиихэ мүртөө уриханаар харагдадаг. Набтагархан хашаа, онигорхон сонхотой жалжагы гэр. Дадал болошоһон гэр лэ даа. Тиимэһээл хайратай. Ямар хэмэршье һаань, тэндээл Сандагай һамган Цырма Жалсанова наһанайнгаа тэбхэр 25 жэлые хонишоноор ажаллажа үнгэргөө. Хэды уйтаханшье һаань, тэрээн соол долоон үхибүүдээ хүлдэ оруулжа, хүнүүд болгоо. Тэндэһээл тэдэнь эрдэм һургуули гаталха холын холо замда мордоо.

* * *

ҺАЯХАН Улаан-Үдэдэ республикын түрүү хонишодой суглаанай боложо байха үеэр Сандаг Доржиевичтай золгошобобди. Балшар бага наһандам тохёолдоһон үнөөхи ушарал тухай забһарлалгын үеэр үбгэжөөлдэ һануулбаб.

— Ээ, бишни анханһаа иимэл ташарайгүйхэн бээтэй хүн шууб, — гээд үнэнхэ зүрхэнһөө энеэбэ. Ажал хэрэг тухайнь һайсахан хөөрэлдэбэбди.

Сандаг Доржиевич нютагайнгаа эгээл түрүүшын тракторист юм. 30 жэлэй саана трактористнуудай бригадираар томилогдоод, энэ тушаалдаа 1958 он болотор хүдэлөө. Бригадир хүн хадаа хазаар морин ой ульгам соо зонхилхо, зандарха ажалтай ябаһаншуугаар һанаһанай үлүү. Газар хахалалгын үеэр — тракторта, таряа хуряаха сагай ерэхэдэнь — комбайнда һуудаг һэн.

Он жэлнүүдэй һубарилдан ошохын зэргээр ажахынуудта шэнэ шэжэм техникэ, эрдэм шудалһан механизаторнуудшье олошороо.

Тушаалһаамни буулгажа, хонишоноор эльгээгыт гэһэн гуйлтатайгаар 1958 оной намар наһажаал коммунист колхозой правленидэ хандаһан юм...

Тэрэ сагһаа хойшо тэбхэр найман жэл үнгэрөө. Энэ хугасаада хонишон Сандагтанай бүлэ Яруна нютагаараа суурхаһаар. Сандаг Доржиевич урдаханаал байһан ажал хүдэлмэри хараад ябадаггүй. ажабайдалай али бүхы асуудалнуудые шиидхэлсэдэг.

— Аймагаймнай ажахынуудай бүхы олзо доходой 47 процентыень хонид лэ үгэнэ, Харин колхознигуудта, совхозой хүдэлмэришэдтэ үгтэдэг салингай зуунай арбан долоон хубиие хонишод абадаг байна. Ашагтай гү? Тиимэ даа. Хониһоо олзотой мал энэ багта үгыл ха гэжэ борохон ухаандаа бодомжологшоб. — гээд хөөрэнэ.

— Үри хүүгэдтнайшье муу борьбоёо гээжэ. хүл дээрээ бодоо. Хүгшэн үбгэн хоёр пенси абаад лэ амарха, жаргаха сагтнай тулажа ерээ бэшэ аал даа? — гэжэ болгоомжотойхоноор асуубаб. Сандаг Доржиевич ехэ сошоһон янзатайгаар:

— Юу хэлэнэш! Амархын түлөө ами наһан эдлэдэнэгүй гэжэ мэдыш. Бидэнэй хүдэлөөгүйдэ хэн хүдэлхэб? Партимнай һүүлэй үедэ ямар сэсэн, шухала шиидхэбэринүүдые абааб. Уншаад, танилсаад бэлхэдээ улам зоригжон, улам урмашан ажаллахаар лэ! Тэдэ шиидхэбэринүүдые хэн бэелүүлхэб? Бидэ. Партиингаа Ехэ хуралдаанда хаба соогоо бэлэг бариха һанаатайбди. — гэбэ.

С. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

Үбгэн Морозой амаршалга

Ленинэй орденто ЛВРЗ-дэ

Буряад ороноо индустриин хүгжэлтөөр алдаршуулһан, түүхэ домогоор баян предприяти! Олон мянган хүдэлмэришэдэйнгөө мүрысөөнэй тугые дээрэ үргэн, долоон жэлые уридлаад, Коммунис партиингаа ээлжээтэ Ехэ хуралдаае ажалай баатаршалгаар угтажа, үүсхэлшэн болоһондош омогорхоноб.

Хүдэлмэришэдэйшни ажал хабатай, хэрэгынь урагшатай. Россин 30 миллиардын тоодо 10,5 миллион түхэригэй продукци үгэбэт. Олзо доходоо арьбадхан, предприятиингаа фонддо хэдэн зуу мянган түхэриг оруулаат.

Шэнэ табан жэлдэ түхэригэйтнай түрэсэ ехэтэй, ажалайтнай баатарнуудай олон болохые юрөөнэб.

Хяагтын аймагта

Хангай уужам Хяагта, Хүдэриин ажалшад.малшад, таниие туйлаһан ехэ амжалтаартнай үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб. Гүрэндөө 86,7 мянган центнер һү, 31,9 мянган центнер мяха, 3838 центнер нооһо. 1,9 миллион үндэгэ худалдажа, жэлэйнгээ түсэб һураггүй ехээр үлүүлэн дүүргээт. Ерэхэ табан жэлэй эхинһээ баһал дорюун алхам хэжэ, алтан таряа ехээр ургуулан, адууһа малаа олошоруулжа, ашаг шэмыень улам дээшэлүүлыт гэжэ юрөөнэб.

Кабанскын совхоздо

Эдеэ хоолой бүхы зүйлнүүдые худалдалгаар гүрэнтээ сүм тоосожо, аяар 523 мянган нугаһа гү, али 9000 центнер шубуунай мяха тушааһан совхозой ажалшадые халуунаар амаршалнаб. Саашадаа нугаһа шубуудаараа нуур далай бүрхөөжэ, һү һаалияа булаг мэтээр бурьялуулжа байгыт.

Сэлэнгын „Эрдэм“ колхоздо

Одоолшье гээгдэлһээ гаража, ажахынгаа бүхы һалабарида амжалта туйлаһан, хамаг үри шэри гарза гайһаа һалаад, урагшаа дабшаха замдаа ороһонойтнай түлөө халуунаар амаршалнаб. Үбэр-зөөхэйнхид баян дэлгэр байдалтай, жаргалтай һайхан һуугыт.

„Байгал“ ансамблиин коллективтэ

Алдарта Байгалайнгаа нэрэ абаһан хадаа, хүндэтэ ашанарни, арюун долгёо улам шангаар эбхэрүүлэн, атар тэнюун Буряад оронойнгоо нэрэ хүндые улам саашань алдаршуулыт!

Концертынгээ программые ходо шэнэлжэ, үни заяанай дуунуудые мянга дахин дабтахаяа болижо, шэнэ һонин аялга найруулыт, уян нугархай хатар табаруулыт.

Барханай арадай театрайхидта

Бэлиг шадабаряа бүри һайжаруулжа, Шэнэ жэлдэ табихаар бэлдэһэн шэнэ зүжэгүүдтнай улам халуунаар угтуулаг лэ!

1966 ондо олон эдэбхитэдээ урда мэтэ оролдосотой, абьяастайгаар ударидан, зүжэг наадануудаа шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар болохоор табиит.

Шэнэ жэлэй наймаан түлэг дундаа...

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

АЙЛАДХАЛ, УЯЛГА, ТҮСЭБҮҮД

Нёдондо юу хэһэн бүтээһэн, шэнэ жэлдээмар уялга болон түсэбтэй, хараа бодолтой байһан тухайдаа тобшохоноор хөөрэжэ үгэхыень гуйжа республикынгаа ажахын, соёл культурын, эрдэм ухаанай түлөөлэгшэдтэ манайредакци хандаһан юм. Хэдэн нүхэдэй харюу тунхаглахамнай.

П. Н. БУРЛОВ, „Электромашина“ заводой директор:

Долоон жэл дүүрэбэ. Заводоймнай коллектив ехэ тэмсэл, шанга шалгалта дабаа. Арадайнгаа ажахыда шухала хэрэгсэлнүүдые — автокран, электродвигательнүүдые олоор үгэнэбди. Предприятимнай һүүлшын жэлдэ 230 мянган түхэриг ашаг олзотой гараба.

Саашанхи зорилгомнай ехэ. КПСС-эй ЦК-гай сентябриин Пленумэй шиидхэбэриие дүүргэхын түлөө тэмсэжэ эхилээбди. Ажахын тоосоон, олзо доход, техническэ дэбжэлтэ, продукциин эрхим шанар — ажалаймнай гол зорилго байха. Нэгэдэхи кварталай түсэб урид дүүргэн, партиингаа XXIII съездые угтахабди.

С. Б. БУДАЖАПОВ, Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрта ажалладаг Буряадай АССР-эй габьяата артист:

Үнгэрэгшэ жэлдэ драматург Д. Батажабайн «Зүрхэнэй шарха» гэжэ зүжэгэй гол герой Морхойтой дүтөөр нүхэсөөб. Сэхыень хэлэхэдэ, иимэл геройе үнинэй бэдэрэгшэ һэм. Геройнгоо орёо хүшэр сэдьхэлэй оньһото угалзануудые харуулжа хэр шадаабиб, мэдэнэгүйб. Улад зон өөһэдөө сэгнэнэ бэзэ. Саашадаашье иимэрхүү, Морхойдол адлирхуу, һайн һайхан сэдьхэлтэй, этигэл найдабари түгэс геройнуудтай нүхэсэхые хүсэхэ, оролдохо байхаб.

А. А. БРАТЕНЬКОВ, Мухар-Шэбэрэй аймагай „Забайкалец“ колхозой түрүүлэгшэ:

1966 ондо баян урласа абаха — манай эгээн түрүүшын зорилго. Энээнэй түлэ тариалангаа үтэгжүүлхэ, газараа һайнаар элдүүрилхэ, эрхим шанартай үрэһэ хэрэглэхэ шухала. Нютагайнгаа баялиг — наг шэбхэ ехээр поли, сабшалан дээрэ гаргаха. 15 мянган тонно шэбхэ зөөхэ байбал, мүнөө 17 мянган тонно зөөнхэйбди. Тэрэ тоодо кукурузын поли дээрэ 14 мянган тонно гаргагдаа. Үшөө 3 мянган тонно шэбхэ сабшалан дээрэ тараагдаха юм. Мүнөө 206 тонно аммиагтай уһа колхоздоо асараад байнхайбди, үшөөшье асарагдаха.

Жэл бүхэндэ эршэтэ ажалаараа шалгардаг колхозоймнай механизаторнууд табан жэлэй түрүүшынишье жэлдэ мүн лэ һайн үрэ дүн туйлаха гэжэ найдагдана.

И. А. АСАЛХАНОВ, БКНИИ-гэй научна хүдэлмэрилэгшэ, түүхын эрдэмэй доктор:

СССР-эй Наукануудай академиин, Сибирьтэхи отделениин түсэбөөр «Империализмын үедэхи Сибириин хүдөө ажахы (1910—1917)» гэһэн темээр шэнжэлэл хоёрдохи жэлээ хэжэ байнхайб. 1966 ондо энэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлхэб.

Революциин урда тээхи буряадуудай аграрна, социальна харилсаанда хабаатай асуудалнуудые шэнжэлхэ, тэрэнээ Совет засагай 50 жэлэй ойдо зорюулха хүсэлэнтэйб.

П. С. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВА, Хэжэнгын совхозой Бахлайтын фермын һаалишан:

Энэ жэлдэ манай фермын һаалишад бараг үрэ дүн туйлаа. Бүхы һаалишаднай абаһан уялгаа үлүүлэн дүүргэжэ, аймаг соогоо магтуулдаг болонхой. Өөр тухайдаа хэлэхэ болоо һаа, иимэрхүү байна. 1965 ондо абаһан уялгаяа ноябрь соо үлүүлэн дүүргээ һэм. Үнгэрөөшэ жэлдэ үнеэн бүрнһөө 2600 килограмм һү һаажа, гүрэндөө тушаагааб. Амжалтын өөрөө ерэдэггүй хада, яһалахан оролдолго хүсэлэлгэ гаргаһан байнабди. Нэн түрүүн үнеэдээ һайнаар хооллуулһан, зүбөөр харууһалһанай ашаар һүн ехээр һаагдана ха юм. Амжалтаараа дашуураад һуунгүй, шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэл — 1966 ондо бүри эршэмтэйгээр ажаллажа, үшөө ехэ һү һааха зорилготойб. Энэмни партиин XXIII съездэ бэлэг болохо.

Үргэн уужам талаар хониин һүрэгөө бэлшээжэ, жэлһээ жэлдэ хурьга олоор абажа, нооһо ехээр хайшалжа, алдаршаһан Борьёогой совхозой эрхим хонишон Даши-Цырен Дымбрылович хониин ажалда хүдэлһөөр мүнөөдэр тэбхэр 20 жэл гүйсэбэ. Энэ хугасаа соо түрүү хонишоной түлжүүлһэн хурьгадынь хамта 14.018 толгой болобо.

Мүнөө харууһалжа байһан хониндынь тобир тарган. Алдар суутай хонишон 17 жэлэй туршада отарадаа техник-үрэжүүлэгшээр ажаллажа байна. 1965 ондо нүхэр Дуриновай туйлаһан амжалтада илангаяа баясамаар. 100 эхэ хонин бүриһөө 102 хурьга абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлээ бшуу. Хонин бүриһөө 3 килограмм 700 грамм нооһо хайшалаа. Һаяхан болоһон республикын түрүү хонишодой зүблөөндэ хабаадалсажа, иимэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө КПСС-эй обкомой, Министрнүүдэй Соведэй Хүндэлэлэй грамотада, «Республикын эрхим хонишон» гэһэн нэрэ зэргэдэ, 150 түхэриг мүнгэн шанда хүртэбэ.

РЕПОРТАЖ

БАРИЛГАШАД

Жагсаал долгитоно... Согтой хүхюун шарайнууд дээгүүр шуһан улаан үүлэн шэнги тугууд далбана. Саананьһүн зоной энэ долгилһон жагсаалай түшэг шэнги угаа танил дүрбэн дабхар гэр: сонхонуудай толон, бултайжа наашаа гараһан — хэрбээ энэ байшангые хайшаашьеб зориһон асари томо пароходтой жэшэбэл, тэрэнэй мантан томо хоолой боложо харагдамаар мандал-һүлдэрхүү шэмэглэл... Доорон: «Индустриальна Буряад ороной шэнэ шэнжэ» гэжэ бэшээтэй. Иимэ фотомонтаж гушаад, дүшөөд онуудта республикын газетэнүүдтэ үе үе болоод лэ толилогдон, сэхыень хэлэхэдэ, нюдэндэ харша болошоо һэн.

Тэрэниие хараад, Борис Полторацкий энеэбхилэн:

— Манай Хяагтада тэрэ үеэр фото буулгаа һаань, үлүү ехэ гэрнүүд олдохо һэн, — гэнэ.

Яахабши даа, Борис Алексеевич зүб хэлэнэ. Тиихэ үедэ гансал Соведүүдэй байшан Улаан-Үдэ хотын шэмэгшье, газаа талынь шэнжын тэмдэгшье боложо удаан байгаа бшуу.

Харин мүнөө Соведүүдэй байшангай урдахи талмай дээрэ гараад, оршон тойроноо эрьен харыт — нэгэшье модон гэр үгы, булта олон дабхар, өөрын маягтай байшангууд.

Соведүүдэй талмайн дунда байгааша нюдэндөө шэлтэй, хүриг хара, шэрүүбтэр үһэтэй, түхэреэн нюуртай, бодолгото болонги, даруу харасатай энэ хүнтэй танилсагты — Борис Алексеевич Полторацкий гэшэ. Барилга-хабсаралгын 3-дахи управлениин шулуушадай бригадые даагша.

Юундэ тэрээнтэй тиитэрээ танилсуулхаяа һанабат гэхэдэ. энэмнай Соведүүдэй талмайн шэнжэ түхэлые жэл бүри хубилгалсадаг хүн, барилгашан шуу. Тэрэнэй өөрынь, мүн хорин долоон шулуушадайнь гарнууд тэрэ дээрэ шобхо оройтой радиотелевидениин табан дабхар байшангай ханануудта шулуу ябталһан. Тээ хойнохононь залгалаа болон ебхыһэн Геологическа управлениин табан дабхар камеральна корпусойшье хананууд Полторацкиин бригадын шулуушадай гарай халууе үшөөшье таблагүй байна ёһотой.

Борис Алексеевичэй бригада мүнөөшье Соведүүдэй талмай дээрэ шэнэ барилгада забданхай. Улаан-Үдэ хотымнай түүхэтэй яһалал холбоотой Соведүүдэй байшангай урда хажууда табан дабхар шэнэ нэмэлтэ гэр бодожо байнхай. Тэрэниие Полторацкиин бригадын шулуушад торхолно...

...Декабриин тэнгээр Улаан-Үдэ хотодомнай айхабтар хүйтэн байгаа. Хөөрүү зариман дүшэн градус болоо гэлсэнэ бэлэй. Иимэл нэгэ манан тооһон соо һуунагтаһан үдэр Полторацкиин бригадада ерэбэбди.

— Дүшэн градус гэжэ гү? — гэжэ Володя Дружинин тархяа һэжэрбэ. — Ехэдээл һаа гуша.

Сэнтэһэн телогрейкэтэй энэ хүбүүн нариихан нидхэтэй, угаа түргэн гарнуудтай, дүшөөд хүрэжэ ябаһан набтархан эхэнэртэй урилдажа шахуу хирпиисэ ханада хоноон табижа байба. Тэрэ эхэнэрнай:

— Мария, — гэжэ бишыхан, шулуушадай гарнууд гэжэ нашье һанахаар бэшэ гарнуудаа һэрбайба. Һайн танилсажа хөөрэлдөөд байхадаа, Мария Арюкинагай үнинэй суутай шулуушан байһые мэдэжэ абабаб. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадшье ябаһан, зон нүхэдтөө хүндэтэй хүн.

— Шэгэбшээ буулгыш, — гэжэ Виктор Коноваловта хандаба. Угаа шумууханаар бетоной раствор асаржа, ханада базаана. Тэдэнэй ажалые адаглан зогсоходоо, дүй дүршэл болон уран мэргэниинь гайхабаб. Урдань һанахадаа, шулуун хана бодхоохо гээшэ даншье һаа хилбар бэлэн хэрэг, шулуу дээрэ дээрэһээнь дабхасуулхын лэ тэдысэ һанадаг байгаа бшууб. Тэрэмни даншье тиимэ бэшэ, орёо хэрэг байшоол. Мария Алексеевна Арюкинагай ажалшые тугаархи бишыхан гарнуудынь гэршэлбэ. Эрхим шулуушанһаа гээгдэхэгүй гэжэ оролдон, Вася Иванов, Сергей Сазонов, Ким Шаракшинов болон бусад шармайна. Газаа 40 градус хүйтэнэй тооһоржо байгаашье һаа, иимэ барилгашад түмэр пеэшэндэ нялдажа һуухагүй гэжэ лаб этигээ һэм. Маяковскиин Кузбасста гушаад жэлэй саана ябаад бэшэһэн шүлэгэй мүрнүүд эндэ баһал һанаанда ороһониинь гайхалгүй:

Ургахал даа город,
Сэсэрлигшье һалбархал даа, —
Урматай иимэ зоной
Совет орондомнай биил хада.

Прорабай вагончик соо ороходо, Борис Алексеевич управлениингээ хангалгын таһагай начальник Яхновецкитэй шанга гэгшээр ярилдажа байба. Телефонойнь трубка сооһоо бүдэхи хоолойгоор:

— Үгы, үгэхэгүйб, — гэхэнь дуулдана.

— Хайрлыш, Петр Андреевич, бурхамни болыш, хүнүүдни хоёрдохи дабхараа барижа эхилхэ аад, тэрэл яндан перемычкэнүүдһээш боложо, газараа малтаһан зандаал, — гэжэ Борис Алексеевич трубка руу харан харан байжа, амин голтоёо сасуулһандал гүйнэ.

Тэдэ хоёр удаахан хөөрэлдэжэ, үгэеэ ойлголсобо хэбэртэй. Полторацкий нам руу хараад:

— Яхновецкий гэмтэй бэшэ аабдаа. Улаан-Үдэдэмнай ЖБИ-2 гэжэ эмхи бии юм, — гэжэ зүрхэеэ хөөрэнги зандаа хөөрэбэ. — Тэрэл түмэр-бетон хэрэгсэл бүтээдэг завод перемычкэнүүдые саг соонь эльгээнэгүй, — тэрээнһээл боложо альгаа дэлгээд, нара руу хараад һууналби.

Теэд танайхин гараа дэлгээд һуунагүй, булта габшагайгаар ажаллана бэшэ гүт гэхэдэм, таабаритайгаар миһэрээд:

— Үглөө гэжэ бии ха юм. Хэрбээ үглөө болгоод тэрэ яндан перемычкэнүүдые эреэ һааш, гурба хоноод асархал, — гэжэ бригадир ойлгуулба.

Полторацкиин бригада бүри 1961 оной октябрь соо коммунис ажалай бригадын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Борис Алексеевич тэрээн тухай үнэмшэлгээ омогорхон байжа харуулна. Өөрөө Борис Алексеевич энэ бригадые 1956 онһоо хүтэлбэрилдэг...

Боря түрэл Хяагта хотодоо, хотыень хоёр тээшэнь таһа сабшаһан жалгалиг эрьетэй булангирта горхоной эрьеэр хүл нюсэгэн гүйжэ ябахадаа, нюдэнэй үзүүртэ зэнхыдэг Монголой тала мэтэ далай тухай шэбшэгшэ һэн. Тиимэһээ далайн училищида орожо болоо. Гэбэшье, хараагайнгаа мууһаа дахин газарай мэргэжэлдэ, долгито элһэн соо түбхинэһэн Хяагтаяа бусаха баатай болоо бэлэй. 1956 ондо Хабаровск хотодо бригадирнуудай курса дүүргэжэ ерэһээр лэ эндээ хүдэлмэрилнэ...

Бэшэнэйньшье намтарнууд Борисай энэ намтарһаа ехэ илгаагүй байха. 28 намтар, 28 хуби заяан. Бригадын штаб-вагон соо байхадамнай, нэгэ хэды болоод лэ дулаасахые хүсэгшэд ороно. Тэдээнтэй хөөрэлдэхэдэ, «барилгашан болохо багаһаа хүсэлтэй һэм: Тиигээд лэ шулуушын мэргэжэл шэлээб. Армида ябажа ерээд, һөөргөө бригададаа бусааб. Мүнгэ гү? Яһала олоноб даа, намдаа хүрэнэ»... гэхэ мэтээр хөөрэнэ.

Мартын һүүл болотор гэхэ гү, али партиингаа XXIII съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр хэхэ хүдэлмэреэ тодорхойлжо, бригадын гэшүүд һаяхан социалис шэнэ уялга абаа. 84 мянган түхэригэй сэнтэй барилгын хүдэлмэри хэхэ. Тэрэ мүртөө 25 мянган хирпиисэ, 7 кубометр модо, 75 кг. хадааһа алмаха... Уялгануудынь ханада аржыса бэшээтэй.

Декабриин 24-дэ, Барилга-хабсаралгын управлениин партийна суглаан дээрэ Борис Алексеевич Полторацкий КПСС-эй гэшүүн боложо, абтаа һэн. Энэ репортаж бэшэхэ гэжэ харгылха үедэмнай, Борис Алексеевич ехэл һанаата болонги байгаа һэн. Рекомендаци үгэһэн прораб Максим Тимофеевич Черных мүр дээрэнь гараа табяад:

— Борис [illegible] гаа бү зобо, — гэжэ һамааруулаа һэн.

Борис Полторацкий залуу коммунист, шулуушадай бригадир, шэнэ 1966 оной богони алхаба. Түрэл партиингаа съездые ажалай амжалтаар угтажа, бригадаяа табан жэлэй замаар хүтэлхэнь дамжаггүй.

А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ.

Ш. НИМБУЕВ.

ЖАРГАЛ АСАРАГ ЛЭ!

Аха дүүнэр,
Анда нүхэд,
Шэнэ жэлээр,
Шэнэ золоор!
Алталмал хундага
Арзаар халяагаад,
Хабархан, урмашан
Ханхинаса тулгая!
Үльгэр сооһоо
Үнихэн ерэһэн
Жэбжээнэйн хүбүүн
Жэбжэлтэ гээшэб!
Шэнэхэн һайхан
Шэдитэ толи соом
Барандаа харагдан
Байналта урдам.
Баатар зоригой,
Баяр жаргалай
Дүлэ бадарган,
Дүүен байнат.
Хөөрдэм хүхюугээр
Хөөрэлдэн байнат.
Балгаһандаа бэшэ,
Баярлаһандаа бээз.
Баярлан, хүхнигүй
Байхын аргагүйл!
Үлзытэй байһан
Үнгэрһэн жэлээ
Үдэшэн байхадаа,
Үнэн һайхан
Үгэеэ хэлсээл,
Дунгинама һайхан
Дуугаа дуулаял...
Ажалшье хээбди,
Амжалташье туйлаабди.
Байдалнайшье һайжараа,
Баярнайшье һалбараа.
Алдар соломнай
Алтаран яларaг.
Захагүй үргэн
Замбуулин соо хүбүүмнай
Онгосоһоо гаража,
Омог зоригоороо
Олонние баясуулан.
Элеэдэл, бүргэдтэл
Элин ниидэ.
«СССР» гэһэн
Элихэн тамгатай
Онгосо-ракетэмнай
Ошожо ябана
Үдэрые асардаг
Үүрэй Солбон руу.
Һайхан сагаан
Һахалаа хиисхүүлэн
Үбгэн Морозой
Үбдэгсоо шахуу аад,
Ханилан үелэн
Хамта ерэһэн
Шэнэ жэлээ —
Шэнэ золоо
Хрусталь ялагар
Хундагаа үргэн,
Урматай хүхюугээр
Угтая барандаа.
Шэнэ жэлнай
Шэнэ амжалта,
Жаран дабхар
Жаргал асараг лэ!

ТОО, БАРИМТАНУУД

★ *Ороноймнай хүдөө ажахыда 263 мянга шахуу трактор, таряа хуряалгын 85,5 мянган комбайн, ашаанай 130 мянган автомашина, 29,5 миллион тонно минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилэгдэнэ.*

★ *Промышленностиин капитальна барилгада 19,5 миллиард түхэриг гаргашалагдаха.*

★ *Гэгээрэл, соёл культура, элүүрые хамгаалга, хүгжөөлгэдэ гүрэнэй зүгһөө 1,3 миллиардһаа дээшэ түхэриг һомологдохо.*

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Борис Полторацкиин бригадын гэшүүд В. Коновалов, С. Сазонов, В. Дружинин, В. Иванов, М. Арюкина, Б. Полторацкий.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ЭРДЭМЭЙ ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Манай институтда һүүлэй гурбан жэлэй турша соо философёор таби гаран хүн, хари хэлэ шудалалгаар дүшэ үлүүтэй залуу мэргэжэлтэд кандидадай шалгалта бариһан байха. Мүн энэ хугасаа дотор 5 хүдэлмэрилэгшэднай — П. Т. Хаптаев, Л. Е. Элиасов, А. И. Уланов болон бусад. эрдэм наукын дээдэ шатада хүрэжэ, докторой нэрэ зэргэдэ хүртөө. Тэдэнэй тоодо И. А. Асалханов XIX зуун жэлэй хоёрдугаар хахадта, Зүүн-Урда Сибириин социально-экономическа хүгжэлтэ тухай ном бэшэжэ, үнгэрһэн жэлдэ түүхын эрдэмэй докторой солодо хүртэһэн. Олон тоото баримтануудые үндэһэ болгон бэшэһэн энэ монографинь буряад арадай түүхые шэнжэлгэдэ ехэхэн туһа нэмэри болоно. Энэ ном соогоо тиихэ үеын буряад ороной үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтын онсо өөрэ зүйлнүүдые харуулһан, хүдөө нютагуудта капитализмын хүгжэн дэлгэржэ байһые гүнзэгыгөөр шэнжэлһэн байха юм.

Үнгэрөөшэ жэл түүхын эрдэмэй доктор Е. М. Зайкинда 18-дахи зуунай, мүн 19 дугаар зуунай түрүүшын хахадтахи буряадуудай ниитын байгуулалтын түүхэ шэнжэлжэ дүүргэээ. Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Л. Е. Элиасов Зүүн Сибириин аман зохёол тухай монографиингаа гурбадахи номые бэшэжэ дүүргэнтээ.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада арбан залуу мэргэжэлтэн эрдэмэй кандидадууд болоо. Үнгэрэгшэ жэл үшөө арбан хүн аспирантурада ороһон. Саашадаа Буряадай комплексно институт мэргэжэл ехэтэ бүри олон эрдэмтэдтэй болохо. Жэшээнь, 1966—67 онуудта эрдэмэй 9 доктор, 33 кандидат бии болохоор түсэблэгдэнэ. Зүгөөр научна кадрнуудые бэлдэлгэдэ дутуу дундашье зүйлнүүд ушарна. Физикэ, хими, биологи мэтын шэнэ шэнэ шухала һалбаринуудаар мэргэжэлтэд дуталдана.

Институтай хүдэлмэрилэгшэдэй научна мэргэжэл шадабариин дээшэлхэ тудам бүри гүнзэгы удхатай шэнжэлгэнүүд бэшэгдэдэгынь элитэ. Энээнтэй дашарамдуулан, үнгэрэгшэ жэл научна шэнжэлэлгынгээ хүдэлмэридэ институтай гуманитарна таһагуудай туйлаһан зарим амжалтанууд тухай тобшо тэдыгээр тэмдэглэн бэшэебди. Зүүн зүгэй хилын саанахи оронуудай түүхэ бэшэгэй таһагаар эрдэмэй кандидат Г. Н. Румянцевай хүтэлбэреэр монголнуудай XII—XVII зуун жэлнүүдэй үеын соёлой түүхые шэнжэлжэ дүүргэбэ. Мүн тэрэшэлэн буддын шажанай хархис үүргэ харуулха талаар энэ таһагаархин горитой юумэ хээ. Институдай социологууд ниислэл хотымнай түрүү предприятинуудта коммунис ажалай түлөө хүдэлөөнэй эмхидхэгдэһэн дүй дүршэлые согсолон харуулаа. Литература, фольклорой таһагаархин буряад литература, ород, буряад арадуудай аман зохёол шудалха талаар горитой юумэ хээ. Буряадай үнинэй фольклорист С. П. Балдаев түрэл арадайнгаа дуунуудай суглуулбариин губрадахи дэбтэрые согсолон, хэблэлдэ бэлдэбэ. Ородуудай аман зохёол шэнжэлэгшэд «Түнхэнэөөрхинэй фольклор», «Байгал шадараархинай фольклор» гэһэн хоёр томо суглуулбари согсолжо дүүргэнхэй.

Хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэд Совет засагай үедэ буряад литературна хэлэнэй хайшан гээд хүгжэһэн тухай ехэ монографи бэшэжэ дүүргээ. Энэ шэнжэлгэ саада жэлдэ амяараа ном болгогдожо гарахаар түсэблэгдэнхэй. БКНИИ-гэй искусствоведүүд «Буряадай дүрсэлэн харуулдаг (изобразительна) искусство» гэжэ ном барлажа гаргаһан, буряад арадай дуунуудай хоёрдохи ном хэблэлдэ бэлэдхэһэн байна.

Мүн геологи, биологиин, газарай хүрьһэ, радиофизикын, хими, биохимиин һалбаринуудаар хэгдэһэн шэнжэлгэнүүд дотор Байгалай үмэнэхи онсо һонирхолтой материалнуудай үндэһөөр шухала шухала теоретическэ асуудалнууд шиидхэгдэнэ.

Манай комплексно институт Сибирь дайдын, илангаяа Буряад ороной арадай ажахые, соёл культура, хэтын түүхын, хэлэ, литература шэнжэлхэ талаараа СССР-эй Наукануудай академиин нэгэ шухала научна эмхи зургаан болонхой.

Ц. Б. БУДАЕВ,
БКНИИ-гэй научна хүдэлмэрилэгшэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Түүхын хуудаһа урабал...

Шэнэ жэл! Түсэбтэ долоон жэлэйнгээ һүүлшын жэлые амжалтатайгаар үдэшөөд, түүхэтэ табан жэлэйнгээ түрүүшын табсан гэшхэбэбди.

Хэлэхэ юумэнүүд, хэһэн хэрэгүүд яһала бии байха: согсолхо, суглуулха болоо һаа, хэдэн боти соошье багтахагүй бэзэ даа. Тиибэ яабашье, анэ шэнэ жэлэй богоһо дээрэһээ хэдэн үгэ хэлэхэ, һанаа бодолоо элирхэйлхэ хүсэлэнтэйб.

Улаан-Үдэмнай анха ямар байһан аад, мүнөө ямар болоод байнаб! Хэдэхэн лэ шулуун гэртэй, 2—3 сүмэтэй, элһэн шорой үрхирдэг гудамжахануудтай, жэл соогоо арайхан 150 мянган түхэригэй «продукци» гаргаа болодог барга жэжэхэн үйлэдбэритэй — городшье гээ һаа, городой багахан шэнжэтэй, тосхоншье гээ һаа — тосхон тэжэрхихоор томохон һуурин байһан шуу даа. Засаг зургаанаа бариигшадынь — наймаашад, чиновнигууд, ород ламанар бэлэй. Хотынхид гэхэдэ, эрдэм болбосоролгүй, барга хүдхэ байдал һуудалтай байгаа.

Мүнөө хараад үзэхэдэ, түрэл хотомнай танигдашагүй болотороо хубилаа... Анха бар тайга байһан газарта ЛВРЗ, ТЭЦ, шэлэй завод, тээрмэ, мяха-консервын комбинат гэхэ мэтын томо томо үйлэдбэринүүд тогтошоод, уулаараа хадаагаа уняархан манаяа татуулан, газар дайдынгаа сууряатама аялга бэлүүлэн тобойлдожо һуудаг юм.

Богонихон хугасаа — долоон жэлэй туршадашье юу хэһэн бүтээһэн тухайдаа дурдан хэлэхэдэ, омогорхомоор лэ. Энэ үе соо промышленна продукцимнай 1,9 дахин (хоёр дахин шахуу!) ехэ болоо — шэнэ үйлэдбэри, барилгануудай бодоһоной, шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлһэнэй бодото гэршэ! Манай эндэ бүтээгдэһэн машина, эдлэл хэрэгсэлнүүд орон доторһоо байтагай, ондоо гүрэнүүдтэ эльгээгдэнэ.

Хотымнай промышленна гуламтанууд продукци гаргалгаар долоон жэлэйнгээ түсэб хоёр һараар урид дүүргээ һэмнай. Хүдэлмэришэднай шударгы бэрхэнүүд юм! Долоон жэлэй түсэбһөө гадуур 43 миллион түхэригэй, тэрэ тоодо уралай 24 тогоон, 139 автокран, 130 электродвигатель, 240 мянган түхэригэй элдэб янзын оньһон приборнууд, 280 мянган түхэригэй нооһон бүд, шаажан гүйлгэһэн 200 гаран тонно амһарта, 20 миллион баанха консервэ гэхэ мэтэ бүтээгдээ. Хотымнай 35 предприяти долоон жэлэйнгээ түсэб болзорһоонь урид дүүргээд тобшолоё. Һүүлэй хэдэн жэлнүүдтэ машина бүтээлгэ, энергетикэ, барилгын индустри, хүнгэн промышленность гэхэ мэтын һалбаринууд илангаяа түргэнөөр хүгжөө. Тодорхойлбол, үнгэрһэн долоон жэл соо машина бүтээлгэ 2,3 дахин, прибор бүтээлгэ 5 үлүү дахин, түмэр-бетон үйлэдбэрилгэ 8 дахин, һү наймаалалга 2 дахин, мебель хэлгэ 2,6 дахин ехэ болоһон.

Шэнэ үйлэдбэри — түмэр-бетон хэрэгсэл, гэрэй хана бүтээдэг, унда хэдэг заводууд, нооһо болбосоруулдаг фабрика, хилээмэнэй зургаадахи завод гэхэ мэтэ ашаглалгада оруулагдаа. Эдэмнай булта — хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ улам һайнаар хангахын түлөө хаям.

Дүшөөд-табяад жэлэй саана байһан предприятинуудай ямараар хүгжэһэн, хубилһан тухай хөөрэхэ болоо һаа, бүришье һонирхолтой. Жэшээнь, Буряадай индустриин эгээ түрүүшын гуламтануудай нэгэн — 1922 ондо байгуулагдаһан «Механлит» ямар байгаа һэм? Оройдоол хэдэхэн станогуудтай, хоёр кузницатай, жэжэ хабтагар түмэр, хуурай, угаальниг гэхэ мэтые гаргадаг, оройдоо 70 хүдэлмэришэдтэй байһан. Мүнөө энэ завод «Электромашина» гэжэ нэрлэгдэхэһээ гадна, эгээл эрхим зэргын техникээр зэбсэглэгдэнхэй. Үнгэрөөшэ долоон жэлэй турша дотор продукци гаргалгань 4,6 дахин, ажалай бүтээсэнь 75 процентээр дээшэлээ. Автокран, электродвигательнүүдые гаргадаг болоо. Хүдэлмэришэдыньшье ургана, болбосорно. Долоон жэлэй турша дотор 524 хүниинь шэнэ мэргэжэл шудалаа. 880 хүн мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлээ. 56 хүниинь ажалһаа һаатангүй, ВУЗ болон техникумүүдые дүүргээ, 35 хүниинь болбосоролой аттестат абаа. 550 гаран хүдэлмэришэдынь коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө. Энэмнай дэмбэрэлтэ һайхан дэбжэлтэ хүгжэлтын бодото гэршэ хаям.

Үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал үни хада усадхагдаа бэлэй, 15 мянган хүдэлмэришэд дээдэ, тусхай дунда мэргэжэлэй, 38 мянган үхибүүд юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта һурана. Ондоогоор хэлэбэл, хотымнай дүрбэдэхи хүн бүхэн һургуулида һурадаг.

Энэ үнгэрһэн долоон жэл дотор Улаан-Үдэдэ 500 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байранууд баригдажа, ашаглалда үгтөө. 17 мянган айл бүлэнэр шэнэ гэрээ толлоо. Мүн 7 клуб, кинотеатр, хамтын 11 байра, 12 һургуули, 3 интернат-һургуули гэхэ мэтэ шэнээр мүндэлөө. Гансахан үнгэрөөшэ жэлдэ 53 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра, 300 хүнэй һууритай «Одон» гэжэ гостиница (доторoo ресторан, кафетэй) ашаглалгада ороһон, «Прогресс» кинотеатр тад ондоогоор һэльбэн шэнэлэгдэһэн. бэшэшье олон барилганууд бодоһон байна.

Хүн зоной ажаһуудалай эрилтэ хангаха ехэ комбинат, мастерскойнууд баригдаа. Долоон жэлэй турша соо 21 столово, 44 магазин шэнээр баригдаа. Эд бараанай эрьесэ 54 процентээр дээшэлээ.

Шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ бүри ехэ юумэн хэгдэхэ. Хүгжэмэй училищи, республиканска библиотекэ, хоёр томо һургуули (туд бүридөө 960 хүнэй һууритай), больницын хоёр ехэ байшан гэхэ мэтэ бодохо юм. Гэр байрашье бүри үргэн хэмжээтэйгээр баригдаха.

Зүгөөр шэнэ жэлдэ хараа түсэбүүдээ дүүргэн амжахын тула хамта ниитээрээ хамсы шаман, улам эдэбхитэй эршэмтэйгээр хүдэлхэ, оролдохо, ниислэл хотынгоо 300 жэлэй баяр найрые амжалтын ехэ амжалтаар угтан ёһолхо болоёобди.

А. ЧУКАЕВ,
Улаан-Үдын городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо.

Холбоо үндэр байшангуудаараа холоһоо яларан байдаг Улаан-Үдэ хотомнай һаянай бүришье олон байшангуудые толложо байнхай. Тэдэнэйнь дунда хэдэн дабхар байрын гэрнүүд, соёл сурталай байшангууд олон.

Манай эдэ зураг дээрэ хоёр шэнэ барилга харуулагдана. Дээдэ тээхинь — ашаглалгада орохоёо байһан «Гэрлэлгын байшан». Нүгөөдэнь һаяхан улад зондо үүдээ сэлиһэн «Туяа» гэжэ номой шэнэ магазин.

МҮНӨӨДЭР, ҮГЛӨӨДЭР ХЭН ХААНА ОШОХО ДУРАТАЙБ

Ленинэй орденто Буряадай гүрэнэй оперо, балсдэй театрта—МҮНӨӨДЭР Шэнэ жэлэй концерт. Фойе соо духовой оркестрэй хүгжэм доро хатар наадан, аттракцион эмхидхэгдэхэ. Үдэшын найман часһаа эхилхэ. **ЯНВАРИИН ХОЁРТО** үдэрэй 12 часһаа **«Кот в сапогах»**, үдэшын 7 час 30 минутаһаа **«Свадьба в Малиновке»** гэһэн зүжэгүүд.

Гүрэнэй ород драмын театрта—МҮНӨӨДЭР, ҮГЛӨӨДЭР үдэшын 8 часһаа **Шэнэ жэлэй концерт.**

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй драмын театрта—МҮНӨӨДЭР үдэшын 7 час 30 минутаһаа **Һайндэрэй концерт. ҮГЛӨӨДЭР** 12 часһаа В. Розовой **«В день свадьбы»**, үдэшэниинь—Д. Багажабайн **«Зүрхэнэй шарха»** гэжэ зүжэгүүд харуулагдаха.

«Прогресс» кинотеатрай Улаан залдань—**МҮНӨӨДЭР, ҮГЛӨӨДЭР** үдэрэй 10, 12 часһаа **«Мультификационно фильмүүд»**, 14, 16, 21 часһаа **«Листок из блокнота»**, 18 часһаа хоёр серитэй **«Под покровом ночи»** харуулагдаха.

«Октябрь» кинотеатрай Ехэ залдань — **МҮНӨӨДЭР, ҮГЛӨӨДЭР** 10, 11 час 40 минутаһаа **«Остров-колдун»**, 13, 15, 17, 19 часһаа **«Комедия с дверной ручкой»**, 21 часһаа хоёр серитэй, үргэн экрантай **«Горные мстители»** гэжэ кинофильмүүд. Бага залдань —12, 14, 16, 18, 21 час 40 минутаһаа **«Операция Ы»**, **«И другие приключения Шурика»** харуулагдахань.

Ленинэй орденто ЛВРЗ-гэй культурын ордондо — **ЯНВАРИИН 1, 2-ой** үдэрнүүдтэ үйлэдбэриин түрүүшүүлдэ зорюулагдажа, **Шэнэ жэлэй зугаа наадан, концерт болохо.** Мүн эндэхи талмай дээрэ һуулгагдаһан Шэнэ жэлэй ёлкын дэргэдэ үхибүүдэй наадан эмхидхэгдэхэ.

Революциин талмай дээрэ түхеэрэгдэһэн ёлкын дэргэдэ **МҮНӨӨДЭР, ҮГЛӨӨДЭР** һонирхолтой зугаа наадан болохо.

Тэрэшэлэн **Хирпиисын, Шэлэй, «Электромашина» заводуудай, Сэмбын фабрикын, Мяха консервын комбинадай, Барилгашадай, Уһан, Түмэр замшадай клубуудта**—Шэнэ жэлэй найр зугаада зорюулагдаһан үдэшэнүүд үнгэргэгдэхэ, кинофильмүүд харуулагдаха.

ШОГ

СУХАЛТАЙ ЦЫБААН

Манай нютагта Цыбаан гэжэ түргэн сухалтай нэгэ хүн бии юм һэн. Сухалдахадаа хүндэ хоро хэдэггүй һайтай бэлэй.

Һамгандаа халта сухалдабал буфедтээ гүйжэ ошоод, аяга табагаа захаһаань хаха хаяжа эхилхэл даа.

— Болиишь даа, Цыбаан, бү сухалдыш даа. Би зэмэтэйб, болёоб, гэжэ һамганайнгаа хэлэхэдэ, бүри сортоотойгоор аяга табагуудаа эбдэжэ, дууһадаг байһан.

Һамганиинь хүнэгөөр дүүрэн шаазан шорой дээрэ хаяад. Цыбаан өөрөө магазин ошожо, шэнэ амһарта худалдан абадаг бэлэй.

Цыбаанаа сухалдуулхагүй гээд һамганиинь ехэл нарилдаг, үгөөрнь байхые оролдодог һааб даа.

Цыбаан хүршэтээ хэрэлдээд гү, али ажал хүдэлмэридөө уураа хүрөөд, гэртээ гүйжэ ороһон дары аяга табагаа шэдэжэ ородог юм. Һамганиинь гуйгаадшье, ори бархи табяадшье ядалдаа. Цыбаан заһарбагүй.

Һамган һүүлшынгээ арга туршаха гэбэ. Теэд үбгэниинь сухалдажа үтэнгүй, удаан хүлеэлгэбэ ха. Зай, нэгэтэ һамганай һанаһан аргаяа хэрэглэхэ саг хүрэжэ ерэбэл даа.

Нэгэтэ Цыбаан ажалһаа эсэшэнхэй ерэбэ. Тушаан болоходоо, һамганайнь сай бусалжа үгэхэ юумэ бэшэ. Хүлеэжэ, хүлеэжэ, гүсэеэ үргөөд харахадань, плиткэ носоогүй байшоо. Зайн гал унтаршаһан байба ха.

— Галаа түлихөө яагаа хүмши? —гээд Цыбаан ганирба.

— Түлеэн үгыл. Түлеэ залһааш бэлдэхэгүй, гараа хармаандаа хэзд ябажа ябахаш,—гээд һамган урдаһаань тулалдаба.

Цыбааншье буршагад гэн, һүрэжэ бодоод, буфет тээшээ даб гэбэ. Тэндэ байһан нэгэ аяга абамсаараа:

— Эсэшоод ерээ гэжэ мэдэхэгүй, үшөө түлеэ хахалуулха гээбши!—гээд шэдэжэрхибэ.

Һамган баһал буфет тээшээ гүйжэ ошоод, хоёр аяга хам шүүрэн:

— Гэртээ эрэ хүнтэй байгаад, би түлеэ хахалха алтайб!— гээд, тэдэ аягануудаа бута шэдэбэ.

Цыбаан нэгэ табаг абаад шэдэбэ, һамганиинь—хоёрые хахалба.

— Үгы ши, Дагзамаа, иихэдээ яажа байнабши?—гээд Цыбаан нюдөө аршан аршан һамгаяа харана. Тиигээд үшөө нэгэ табаг абаба. Һамганиинь хоёрые бараад, газарта түү хаяхаар далайба.

— Болиишь, болиишь, Дагзамаа, табагуудаа хаха хаяхашни гээшэ гү?—гэбэ.

— Шинии аяга амһартаяа хаха сохидог юм һаа, би юундэ эбдэхэгүй хүнбиб!

Цыбаан гартаа бариһан табагаа һөөргэнь табиба. Һамганшье баһал табиба.

Тэрэ гэһээр Цыбаан сухалдахадаа, аяга амһартаяа бута сохихоо болиһон юм. Хэдыш ехээр сухалдабал, буфет тээшээ даб гэхээ болинхой.

Гунгаа ЧИМИТОВ.

УЯНГА

САҺАН ТУХАЙ ҮЛЬГЭР

Би гэртээ гансаараа һуубаб. Газаа саһан ороно. Сонхын хүйтэн, елэгэр шэлдэ духаа няагаад, саһан тухай үльгэр зохёожо туршабаб...

«Хүбүүхэмни, хайрата ганса хүбүүхэмни, шамдаа мүнөө саһан тухай үльгэр хөөрэжэ үгэхэмни, —гээд гүбэрнэб.—Хара даа сонхоороо—гэнэб.—Хараба гүш? Энэл даа, хүбүүмни, үльгэрнай. Жэгтэй һонин бэзэ? Эрьетэлэһээр, урбалдаһаар дээрэһээ, абынгшни һарбайжа хүрэхэгүй газарһаа, шиниимни амтархан уудаг һүмбэйдэл адли сагаахан үнгэтэй саһан газаамнай аалихан буужал байна...»

«Шимни бү уйлаарай, һүмбэймнайшье дууһашоо. Эжымнай һүмбэйгээ абаад, ажалдаа ябашоол даа. Шамдаа хүхүүлхэ юумэн абадашни үгы бшуу. Тиигэжэ мэдээрэй. Маа, энээхэн хүхэлтэ хүхэжэ, һамааржа һуулши даа, зүү?—гэжэ би оороо өөртөө хэлэбэб.—Хүбүүмни, шамайе мандаа ерэхэл байха гэжэ эжы аба хоёршни ехээр хүлеэдэг бэлэйбди. Ерээлши даа. Шинии ерэһэнһээ хойшо, хүбүүмни, һүни дунда гэнтэ наранай мандаһандал гэр соомнай тиимэл һаруул, дулааншье болошоо...»

«Хүбүүмни, хүлдэ еробош. Хоюулан хүтэрэлдөөд, газаашаа гарахабди, орон дэлхэйгэйгээ танилсахабди. Хүнүүд манийе сонхоороо обёороод, «Харыт-аа, хэнээ һажааһан иимэ бэрхэ хүбүүн гээшэб?—гэжэ һүүхирэлдэхэ байха. Хүйхэрнүүд! Абаһаа бэшэ ондоо хэнийе һажааха һэм, тиимэ гү, хүбүүмни?—гээд би омогорхон энеэнэб.—Шимни, абаяа һажааһан хүбүүмни, миниингээ гарһаа барихадаад, алтан дэлхэй дээгүүр аабарган ябахаш... Энэ хадаа аба, эжыншни алтан дэлхэйдэ заяаһан ажабайдалайш, аян замайш эхин болог лэ».

«Удаань тала руу ошохобди. Үгы даа, тала руу ошохогүй хабди. Хада өөдэ зүдхүүжэмни. Нээрээшье, тиихэбди. Хэды эсээ, бахардаашье һаашни—шамайе гар дээрэ абахагүйб. Иигэжэ, эндэһээл эхилжэ, хүбүүмни, бэрхэшээл дабажа һурахаш...»

«Бэеэ хүсэхэш. Нэгэтэл мэдээгүй байтараа, бэрине буулгажархиһан, хурим түрэ гээшые наяруулжа байхабди даа. Эсэгэшни эгээл дээдэ талада һууха. Баярлаһандаа бархиржа байгаад, нёлбоһоороо холижо байгаад, арзын хатуүе амсахаб, найгарган байжа бурлад дуугаа дуулахаб...»

«Хүбүүмни, хайрата ганса хүбүүмни, саһан тухай үльгэрнай эхилэнгүйгөөр иигээд лэ дүүрэшэлэй даа. Би заабол шамдаа саһан тухай үльгэр хөөрэжэ үгэхэб. Харин мүнөө абашни шам тухайгаа, шиниингээ ерээдүй тухай, үльгэрһөө үнэтэй, өөрэһөөшье үнэтэ бодолнуудта эзэлэгдэшоод, һуунам даа... Саһаншье зогсошоо. Оройдоошье хүдэлэнгүй хэбтэнэ бэзэ? Унтажа байна гээшэл даа. Иигээд, бүхэли үбэлдөө ото унтаад, хайлажа үгы болошохо юм...

Би гэртээ һуунаб. Сонхын хүйтэн, елэгэр шэлдэ духал няагаад, саһан тухай үльгэр зохёогоод туршабаб. Теэд, үльгэршье боложе үгэнэгүй даа.. Газаа гайхалтай һаруул, сэбэр. Саһан олон тоото одохонуудаар ялабхина.

«Эхэ газарни,—гээд би гүбэрнэб»—үндыгыш, сонхоорни, Шагаан харыш, хүбүүем ганижа абыш! Минии хүбүүн дуушан болохо юм. Урдань хэзээшье дуулдаагүй дуушан болохо! Хүбүүнэйм дуунууд соо дайн дажарай, түрмын, атаа мэеэнэй, мэхэ гохын бэшэ, харин мүнхэ найрамдалай, мүнхэ жаргалай мүнхэ һайхан аялга хангхинан байха. Газар, би шамдаа найдажа, энэ хүбүүгээ эльгэн дээрэш түрөөб. Хүбүүмни дуушан болохо юм. Хаража, хайрлажа, хамгаалжа байгаарай! Хэрбээ дахинаа... Хоюулан харюусаха хабди!..»

Минии амисхаалһаа хүлэржэ сэнтэһэн сонхын шэл манараад, сэлсэгэр дуһалнууд доошоо аалиханаар харгылан урдана.

«Эхэ газарни,—гээд би дабтанаб.—Хүбүүем хаража, хайрлажа, хамгаалжа байгаарай...»

Даша-Дабаа МУНКУЕВ.

СОЁЛОЙ ШЭНЭ ГУЛАМТАНУУД

Республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэд 1965 оноо яһала амжалтатайгаар үдэшэбэ. Республикын хүдөө нютагуудта шэнэ гэр байрануудай толлогдохын хажуугаар, уужам һаруул клубууд, Соёлой байшангууд жэрын бодоо. Жэшээнь, үнгэрһэн арбан жэлэй турша республика доторнай соёлой гансахан байшан ашаглалгада оруулагдаһан аад, харин нёдондо гурбан тиимэ байшантай болоһон байнабди. Үшөө найман шэнэ байшангай торхонь бодхогдонхой.

Мухар-Шэбэрэй аймагай түбтэ 280 хүнэй һууритай, соёлой шэнэ байшангай толлолгодо зорюулагдаһан найр һаяхан болоо.

Аймагай ажалшад тэндээ Гүрэнэй оперо, балетэй театрай артистнуудай, Соёл-гэгээрэлэй училищиин һурагшадай һонирхолтой концерт хаража сэнгээ, амараа.

Хэжэнгэ тосхондо баһа 200 хүнэй һууритай, соёлой хоёрдохи байшан ашаглалгада оробо.

Цахир тосхоной ажалшад Шэнэ жэлэйнгээ найр зугаае һаяхан ашаглалгада ороһон Соёлой ордон соогоо үнгэргөө.

Гүрэнэй зүгһөө угаа ехэ туһаламжа үзүүлэгдэхын хажуугаар, республикын колхозууд, совхозууд өөһэдынгөө хүсөөр шэнэ клубуудые баридаг гү, али хуушанаа һэльбэн заһадаг байна. **Баргажанай Дэрээн, Разгон нютагуудта 250—150 хүнэй һууритай шэнэ клубууд баригдаа. Түнхэнэй Таһархай, Шулуута, Нуга, Хойто-Гол нютагуудта баһал шэнэ клубууд баригдаба.**

Хориин Хүртэйн модошод Шэнэ жэлэй урдахана 200 хүнэй һууритай, уужам һаруул клубтай болонхой.

Хяагтын аймагай хүтэлбэрилэгшэд колхозууд, совхозуудаа өөһэдын клубуудтай болгохын тула оролдоһон, үүсхэл гаргаһан байна. **«Дружба» колхозые абаад үзэе.** Эндэ нэгэ жэлэй турша соо Соёлой ордон, хоёр шэнэ клубууд баригдаа. Мүн Бэшүүрэй **«Рассвет», Калининай нэрэмжэтэ** гэхэ мэтэ колхозуудай гэшүүд шэнэ клубуудтай болоод, сүлөөтэй сагаа уни бутарма дулаан залнууд соо сугларжа үнгэргэнэ. Республика дотор хамтадаа 30-аад клуб баригдаа. Энээнһээ гадна, хүдөө нютагуудтамнай нёдондо библиотекын шэнэ байшангууд баригдана. Баунтын «Молодежный», Кабанскын — Выдрино посёлогуудта, Зэдын — Тохой, Хориин—Михайловка болон бусад тосхонуудта тиимэ туранууд толлогдоо.

С. БАЗАРЖАПОВА,
Буряадай АССР-эй Культурын министерствын инспектор.

ОЛОНОЙ НЮДЭН ХУРСА

Г. БОЛДОГОЕВОЙ зураг.

ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН РАДИО ЗАМБИ ТҮБИИН ЗҮГ ЗҮБХИС БҮХЭНҺӨӨ ТЕЛЕГРАФ ТЕЛЕФОН РАДИО

ХОЁР НЮУРТАЙ ХОРОТО ЯНУС

Рождествогой урда тээхэнэ Вашингтондо хүлгөөтэй. Бүхы магазинууд «Сакс», «Гарфинкель» гэдэг гоё универмагуудһаа захалаад, үнэгүй хямда юумэ худалдадаг «Хехт», «Сирс энд Робак» хүрэтэрөө хара үглөөгүүрһөө харанхы һүни болотор наймаална. Вашингтоной тушаалта нюурнуудшье һайндэрэй ёһололдо хубитаяа оруулалсана. Президентшье Сагаан байшангай үбэргэхи талмай дээрэ гаража, США-гай «гол» заншалта ёлкын галнуудые носоогоод, үгэ хэлээ. Тиихэдээ Вьетнамда «хүндэтэй эб» баталхаар США бэлэн байна гэжэ ама гараба.

Энэ ёлко үзэсхэлэн гоё байха зэргэтэй байгаа. Урда тээхинүүдынь һанаанда ороно. Теэд олон үнгын галнуудаар гэрэлтүүлэгдэхэ юумэн Вашингтоной засагаархидта үгы байшоо. Эндэхи электригүүдэй утаһа шэжэм татажа дүүргээгүй ухарилдаһаар байтар, президент өөрынгөө туһалагшанартай зүблөө хээд, Урда Вьетнамдахи американска сэрэгүүдэй тооё 400 мянган хүн болотор олошоруулха шиидхэбэри гаргаа. Тиигэһэн дары ёлкын гал носоохоёо ошобо.

Хэрбээ Вашингтондо хүхюутэй һаань, харин Урда Вьетнамда байһан американска түримхэй дээрмэшэдтэ даншье тиимэ бэшэл ха. Тэдэнэр улам улам шанга сохилтонуудые үзэжэ үргэлжэлһөөр. Урда Вьетнамые сүлөөлхэ национальна фронтын эмхидхэгдэн байгуулагдаһаар 5 жэлэй ой декабриин 20-до гүйсөө. Эзэрхэг түримхэйшүүлтэй тэмсэлэй үрэ дүн гаргагдаба. Вьетнамай патриодуудай омогорхохо юумэнүүд бии! Эдэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүд дайсанаа үй дэлдэжэ байнхай. Американска түримхэйшүүл 1961 ондо 30 хүнөө, 1962 ондо —443, 1963 ондо —982, 1964 ондо—2111, 1965 оной түрүүшын 6 һара соо 2276 хүнөө алдаһан аад, харин мүнөө недели бүхэндэ 250 гаран хүнөө үгылдэг болонхой.

Дайшалхы ябуулгануудай дэлисэ хэмжээншье үргэдэнэ. Эндэхи патриодууд бүри һаяшаг лэ бага бүлэгүүдээрнь эзэмдэгшэдые сохидог байһан. Тиихэдэ хүсэншье, зэбсэгшье, дүй дүршэлшье дүталдадаг байгаа. Харин мүнөө бүхы юумэн бии. Эзэрхэг түримхэйшүүлые бүхэли батальонуудаарнь бута сохино.

Американска алууршад сэрэгэй илалта түйлаха хабагүй болоһоноо мэдэхэдээ, Вьетнамай арад зониие «үлэсхэлэнгэй һабараар» нуга дараха һэдэлгэ гаргана. Үнгэрэгшэ хабарһаа хойшо Урда Вьетнамдахи рисэй тарилгые удаа дараалан үгы хэжэ байнхай.

Вьетнамай таряашадай үлдэжэ, туража байхадань, харин Луизианын, Арканзасай, Миссисипиин, Миссуриин ба Калифорниин рисэй плантацинуудай эзэд улам бэяжана. Дурсагдаһан штадуудһаа США-гай конгрессто һунгагдаһан гэшүүд тиимэл ушарһаа дай үргэлжэлүүлхэ эрилтэ табина бэшэ аал?

Эдэ эрилтэнүүдтэ харюу болгоһон шэнгеэр. Урда Вьетнамдахи американска командовани дайн сэрэгэйнгээ ябуулгые Лаосой ба Камбоджын газар дээрэ абаашахаар бэлдэнэ гэһэншүү мэдээсэлнүүд хэблэлдэ тунхаглагдадаг болоо.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн хэдэ хэдэн шухала шиидхэбэринүүдые абаһан XX сесси һаяхан дүүрэбэ. ООН-ой байдаг Нью-Йорк хотоһоо Вашингтон хүрэтэр 400 хүрэхэгүй километр зайтай юм. Теэд, американска дипломатиин хараа бодолые энэ хоёр хотын хоорондохи зайтай жэшэбэл, айхабтар ехэ илгаатай байһыень гайхахын ехээр гайхахаш. Эдэ хоёр хотын хоорондо ямаршье холбоон үгы гэхээр болоно. США-гай делегаци ядерна зэбсэг тараахагүй тухай договор бэлдэхэ шухала гээд Нью-Йоркдо бусад бүгэдэнтэй хамта дуугаа үгэжэ байхада, харин НАТО-гой ядерна хүсэнүүдтэ ФРГ-тэй «аятайгаар хабаадахын» тула хэмжээ абаха хэрэгтэй гээд Вашингтондо дуу табилдажа байһан тухайдань хэлээ һэмди. Бусад гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамаархалга тохёолдуулхагүй тухай, тэдэнэй бэеэ даанги байдалые, сүлөөтэ эрхые сахин хамгаалха тухай декларациин Нью-Йоркдо (США-гай делегациин хабаадалгатайгаар) баталагдажа байхадань, харин Вьетнамдахи эзэрхэг түримхэй ябуулгаа үргэдхэхэ гээд Вашингтондо шиидхээ.

Эртэ урда сагай римэйхид бусад бурхадайнгаа дунда хоёр нюуртай Янус гэжэ бурхантай байһан гэдэг. Тэрэнь нэгэ нюураараа дайн худар, харин нүгөөдөөрөө амгалан байдалай тала руу хандаанхай байгаа. Римэйхид тэрэ Янусые хоёр нюуртай зандань ниислэлдээ байлгаһан түүхэтэй. Харин американецууд тэдэнһээ үлүү шуран байшоо. Эдэнэй баримталан бэелүүлдэг политикаһаа харахада, өөрынгөө Янусые хоёр хуби болгон хубааһан байна. Мэшээсэн байдаг, элдэр номгон шарайень Нью-Йорк эльгээгээд, ООН-дохи США-гай делегациин толгойлогшо Голдбергдэ барюулаа. Харин дайн сэрэг жүрөөдэдэг хэрзэгы шэрүүн шарайнь Вашингтондоо, Макнамарын мэдэлдэ үлэнхэй. Иигээд байхадань, Вашингтоной политигуудые нюур сахинат гэжэ гэмнээд туршыш. Тэдэнэйхеэр энэнь нюур сахилга бэшэ, харин «ажалай хубаарал» гэжэ нэрэтэй юм ха.

В. КАРПОВИЧ.

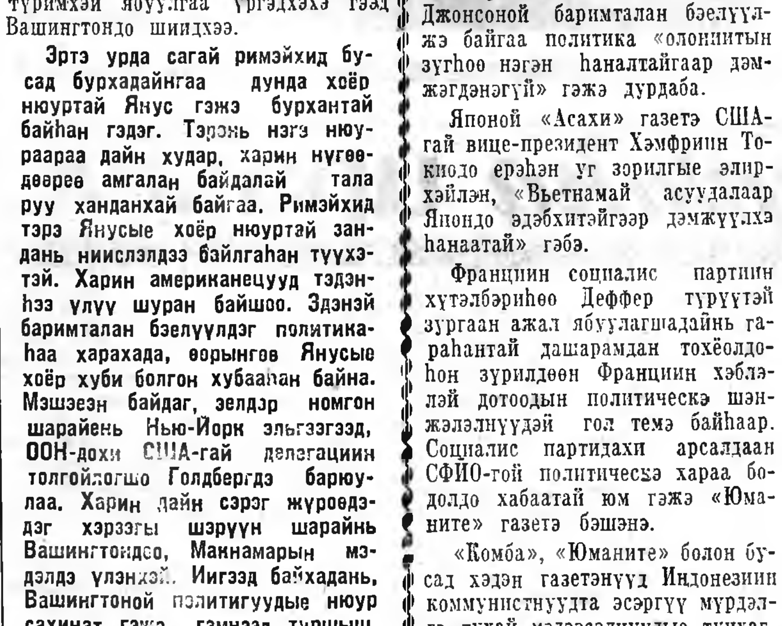

ГАДААДЫН ХЭБЛЭЛ ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ?

Вьетнамдахи тулалдаае эбэй журимаар шиидхэхэ гэһэн хэбэртэйгээр США-гай эмиссарнуудай гадаадын хэдэ хэдэн оронуудта дэншэдэг болоһон тухай олон мэдээсэл, шэнжэлэлнүүд Америкын хэблэлдэ тунхаглагдаа. «Нью-Йорк Геральд трибюн» газетын Вашингтондохи отделениин хүтэлбэрилэгшэ Давид Уайз эдэ аяншалгануудай бодото удхые тайлбарилхадаа, Вьетнам тушаа Джонсоной баримталан бэелүүлжэ байгаа политика «олониитын зүгһөө нэгэн һаналтайгаар дэмжэгдэнэгүй» гэжэ дурдаба.

Японой «Асахи» газетэ США-гай вице-президент Хэмфриин Токиодо ерэһэн уг зорилгые элирхэйлэн, «Вьетнамай асуудалаар Японда эдэбхитэйгээр дэмжүүлхэ һанаатай» гэбэ.

Францийн социалис партиин хүтэлбэриһөө Деффер түрүүтэй зургаан ажал ябуулагшадайнь гараһантай дашарамдан тохёолдоһон зүрилдөөн Францийн хэблэлэй дотоодын политическэ шэнжэлэлнүүдэй гол темэ байһаар. Социалис партидахи арсалдаан СФИО-гой политическэ хараа бодолдо хабаатай юм гэжэ «Юманите» газетэ бэшэнэ.

«Комба», «Юманите» болон бусад хэдэн газетэнүүд Индонезиин коммунистнуудта эсэргүү мүрдэлгэ тухай мэдээсэлнүүдые тунхаглаба. Тэдэ мүрдэлгэнүүдһээ шалтагаалан 100 мянган хүн хосорһон, үшөө 100-гаад мянган хүн түрмэдэ хаалгаатай байна гэжэ «Юманите» мэдээсэбэ.

Баруун Германиин хэблэлдэ тунхаглагдаһан материалнуудһаа харахада, ХДС—ХСС гэдэг засаг баригша парти доторхи арсалдаан дахинаа хурсаданхай байна. Энэ партиин Баваридахи филиалай хүтэлбэрилэгшэ Штраус гэжэ ФРГ-тэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Шредерэй политикые баһа шангаар шүүмжэлбэ. «Старфайтер» гэжэ самолёдуудай олоороо гэмтэл хосоролдо орожо байһан тухай хэдэ хэдэн газетэнүүд мэдээсэ. «Ди Вельт» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, тиимэ гэмтэлнүүдэй болоһонһоо уламжалан, бундесвер иимэ түхэлэй самолёдуудайнгаа 4 процентые алдаһан байна.

Һайндэрэйхеэр гоёогдон гараһан Румыниин мүнөөдэрэй газетэнүүд гол материалнуудаа республикын 18 жэлэй ойдо зорюулба. «Үнгэрһэн 18 жэлэй турша дотор арад зоной ажабайдалда асари ехэ хубилалтанууд болоо, хото болон хүдөө нютагуудта социализм амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна» гэжэ «Ромыния Либерэ» газетэ түрүү бэшэг соогоо тэмдэглэнэ.

Югославиин «Борба», «Политика» газетэнүүд Югославиин Союзна Скупщинын дүүрэһэн тухай материалнуудые тунхаглаа. 1966 оной союзна бюджет 867,7 миллиард динарай хэмжээтэйгээр Скупщинын заседани дээрэ баталагдаа. (ТАСС).

НАЦИОНАЛЬНА ФРОНТЫН ЦК-гай ШИИДХЭБЭРИ

ХАНОЙ, декабриин 30. (ТАСС). Урда Вьетнамай НФО-гой Центральна Комитет һарын календаряар болодог шэнэ жэлэй һайндэрэй үедэ дайшалхы ябуулгаа зогсоохо гэһэн шиидхэбэри гаргаа. Энэнь нютагай сагаар январиин 20-ной 00 сагһаа январиин 23-най 24 час хүрэтэр, 4 сүүдхэ соо үргэлжэлхэ байна.

АМЖАЛТАТАЙ ДОБТОЛГО

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 30. (ТАСС). Урда Вьетнамай патриодууд Урда Вьетнамдахи США-гай сэрэгэй ехэ баазын — Да-Нангын оршондо американска түримхэйшүүлдэ эсэргүү добтолго амжалтатайгаар хэжэ үргэлжэлһөөр.

Ассошиэйтед Пресс агентствын Сайгондохи корреспондентын мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ үглөөгүүр Урда Вьетнамай 500-гаад патриодууд Да-Нангһаа 8 километр газарта байһан дайсанай сэрэгүүдые үй дэлдэн намнаа.

ЛОНДОН, декабриин 30 (ТАСС). Сүлөөлэлгын армиин сэрэгшэд Да-Нангһаа баруун-урдуур 22 километртэ байһан хархис сэрэгүүдэй аванпостдо, мүн Дайлок гэжэ районно центртэ сүүдхын турша соо хоёрдохёо добтолбо. Рейтер агентствын Сайгондохи корреспондентын мэдээсэлһээ харахада, сүлөөлэлгын армиин батальон тухай сэрэгшэд дурсагдаһан районно центрые, аванпостые миномёдоор, бууһаар буудаа. Буудажа эхилһэнһээнь хойшо хахад часай үнгэрөөд байхада, хархис сэрэгүүдэй аванпостын холбоон таһараад, сүлөөлэлгын армиин сэрэгшэдэй гарта ороо.

Камбоджын хилэ дээрэ тулалдаан болобо

ЛОНДОН, декабриин 30. (ТАСС). Камбоджын радиогой дамжуулһанай ёһоор, Таиландын армиин 200 шахуу солдадууд энэ үглөөгүүр Камбоджын харуулай постдо добтолбо.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда КПСС-эй ЦК-гай, СССР-э[й] Верховно Советэй Прези[]диумэй, СССР-эй Министр[]нүүдэй Советэй амаршалг[а] «1966 оной богоһо дээр[э]» гэһэн түрүү бэшэг.

Хоёрдохи хуудаһанда: [] Титовой «Ёһотойл энжэ гэ[] шэмнай энэл бэшэ гү?» г[]һэн корреспонденци. К[] Коркиной материал. К. Ба[]ковай «Ажал гээшэ жа[р]гал» гэһэн корреспонденц[и]

Гурбадахи хуудаһанд[а] «Табан жэл гээшэмнай би[] өөһэдөөбди» гэһэн В. Як[о]левай материал. «Корр[ес]пондентнүүд хөөрэнэ» гэһ[эн] рубрика доро А. Верещаг[и]нагай материал.

Дүрбэдэхи хуудаһанд[а] хилын саанаһаа мэдээсэ[л]

Газетын удаадахи ном[ер] январиин 4-дэ гараха.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственный—47-59, 35-14, промышленн[ый] —48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жизни —40-49, идеологический—24-74, советского строительства [и] быта—34-93, рабселькоров и писем—25-41, 38-30, информации—34-05 и переводов—24-74.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н05213. Зак. № 1231.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1966 оной январиин 1.